

ANUL IV. NRUL 15—16.

LUCEAFĂRUL

UNIVERSITATEA
SUMARUL

- „Nuveliștii români în viață din Regat.“ Răspunsurile dlor:
1. Nicolae Gane.	9. Alexandru Basarabescu.
2. Iacob C. Negruzzi.	10. Ion Ciocirlan.
3. Ioan Slavici.	11. Ion Adam.
4. Diuliu Zamfirescu.	12. Mihail Sadoveanu.
5. Al. Brătescu-Voinesti.	Dascălul (Poezie). . . O. Goga.
6. Ion Gorun.	După riguros: . . . Al. Ciura.
7. Dnei Constanța Hodos.	A fost (Poezie) . . . Z. Birsan.
8. Vasile Pop.	Foi răzlețe, St. O. Iosif: Din zile mari Cronică. — Dări de samă. — Posta redacțiunii.

ILUSTRĂȚIUNI

Portretele dlor: N. Gane, I. Negruzzi, I. Slavici, Diuliu Zamfirescu, Al. Brătescu-Voinesti, Al. Basarabescu, Ion Ciocirlan, Ion Adam și Mihail Sadovean. — „Porturi românești“. (5 fotografii.)

BUDAPESTA, 15 AUGUST v. 1905.

Ilustratele

Luceafărul-ului

sint chemate să înlocuiască produsele străine, de acest soi. Lucrate după

Motive românești

reprezintă tablourile pictorilor români mai de samă.

Până acum a apărut seria I. 16 bucați.

1 serie costă . cor. 1.—
3 serii (48 bucați) . . 2 50
6 serii (96 buc.) . . 4 20

Comandele se fac pelingă rambursare sau trimiterea înainte a banilor.

Spre a înlesni cititorilor noștri comandarea cărților apărute în alte edituri, am deschis:

Librărie

de unde se pot comanda ori ce cărți românești și străine: franceze, italienești, englezești, germane ș. a. cu prețurile originale. **Reproducții artistice după tablourile pictorilor români.** Cărți de știință și petrecere. Gramatică pentru învățarea limbilor străine. Dicționare, Poezii și a.

Abonamente la ori ce reviste.

Editura „Luceafărul”

Romane. — Nuvele. — Scrieri populare și Piese teatrale.

Sub tipar:

OCT. GOGA: POEZII.

I. AGIRBICEANU: DELA ȚARA.

A. CIURA: ICOANE.

Din biblioteca scriitorilor străini:

EM. MADACH: TRAGEDIA OMULUI

În pregătire:

Nuvele de Gorkii, A. Cehov, Maupasant, Fr. Copée, A. Daudet, ș. alții.

Comandele și banii să se adreseze la ADMINISTRAȚIE.

BROȘURI ȘI OPURI

Tot felul de lucrări tipografice se tipăresc cu cele mai moderne litere, **ÎN CEA MAI SCURTĂ VREME**, pelingă prețurile cele mai moderate.

INVITĂRI

la baluri, concerte,

Anunțuri de

logodnă

și tot soiul de

tipărituri se execută elegant, modern, și estin.

LUCEAFĂRUL

Revistă pentru literatură și artă. Anul IV. Apare de 2 ori pe lună. Publică: nuvele, schițe, poezii, articole muzicale, descrieri de călătorie, cronică, dări de samă și numeroase ilustrațiuni artistice și de actualitate.

ABONAMENT:

EDIȚIA SIMPLĂ: Un an 12 cor. În România și Străinătate 16 cor. — 6 luni 6 cor. În str. 8 cor.

Pentru preoți săraci, învățători și studenți: Un an 7 cor. În străinătate 12 cor.

EDIȚIA DE LUX: Un an 20 cor. În România 25 cor., 6 luni 10 cor., în străinătate 12 cor. 50 bani.

LUCEAFARUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂ ORI PE LUNA

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA și OCTAVIAN C. ZĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

NOVELIȘTIÎ ÎN VIAȚĂ DIN REGAT.

Voinde să dedicăm N-rul din 1 Iulie *Nuveliștilor români din Regat* — din cauze neprevăzute apariția acestui număr s'a întârziat cu două luni — am trimis la douăzeci și doi dintre ei următoarea scrisoare :

„Luceafărul“ apare numai de trei ani și jumătate. O mică experiență am putut însă câștiga și în acest răstimp scurt. Am văzut că ceea-ce înainte de toate lipsește publicului cetitor român din Ungaria, e contactul cu cultura română din Regat. Prea mult timp am fost străini de ea, așa încît izolarea aceasta a început să fie în dauna limbii și literaturii transcarpatine. De aceea, ținta noastră, pelingă o selecție în materialul ce-l publicăm și o incurajare de talente tinere de dincoace de munți, e, mai ales, îndrumarea cetitorilor noștri spre o unitate culturală a tuturor Românilor. Mijloacele de cari dispunem nu sint numeroase. Ceea-ce am produs pînă acuma nu ne-a îndreptățit să cerem concursul marilor scriitori din România ; numai cițiva dintre cei mai tineri ni-au întins o mînă de ajutor. Am căutat însă să ținem pe cetitorii noștri în curent cu ce apare la București, recomandindu-le călduros ce ni-s'a părut recomandabil și sfîrnindu-le, prin scurte reproduceri, dorința de a ceti cărțile în întregime.

Pe calea aceasta voim să mergem mai departe.

Numărul din 1 Iulie voim să dedicăm Nuveliștilor în viață din Regat. Am dori să dăm în acest număr portretele și mici schițe autobiografice eșite din pana lor, pentru-ca punindu-I astfel în legătură directă cu cetitorii noștri, să le familiarizăm numele și în cercuri, în cari abia străbat știri de peste munți. Nădăjduim totodată, că acest număr al „Luceafărului“ va deveni o prețioasă contribuție pentru istoria literaturii noastre.

De aceea venim să Vă cerem prețiosul DVoastră concurs. Vă rugăm să ne trimiteți pînă la 15 Iunie 1905 o fotografie a DVoastră, — dacă doriți ea Vi-se va înapoia îndată, — și o scurtă schiță autobiografică. Pentru păstrarea unității și ca o mică directivă ne luăm voe să alăturăm acestei cereri următorul chestionar, de care, bine 'nțeleș, nu sinteți obligați a Vă ținea strîns.

1. Anul și ziua nașterii.
2. Schiță autobiografică. Epizode neuite din viața DVoastră.
3. Cînd, unde și cum se numește cea dintîi operă pe care ați publicat-o ?
4. Care roman, novelă sau schiță, din cite ați publicat, e, după părerea DVoastră, cea mai reușită ? De care se leagă cele mai duioase amintiri ?
5. Care e scriitorul și în special care e prozatorul DVoastră de predilecție ? a) român, b) străin.
6. Aceeași întrebare relativ la pictorul, compozitorul, filozoful, bărbatul de stat favorit.
7. Sinteți, și în ce grad, admirator al literaturii populare românești ?
8. În sfîrșit Vă rugăm să ne spuneți, fără înconjur, ce credeți despre „Luceafărul“ și cari sint saturele pe cari i le dați.

Mulțumindu-Vă călduros dinainte, în numele cetitorilor noștri, pentru concursul dat, semnez

În numele „LUCEAFĂRULUI“

Dr. Sextil Pușcariu

Docent privat la Universitatea din Viena.

La scrisoarea aceasta, care dă lămuriri asupra scopului ce-am urmărit, am primit douăsprăzece răspunsuri — abia jumătate din cite așteptam — pe cari le lăsăm să urmeze, fără să ne permitem vre-un comentariu, dimpotrivă mulțumim din inimă autorilor lor pentru bunăvoința arătată, pentru vorbele de încurajare pe cari ni le-au adresat și

mai ales pentru sfaturile ce ni-au dat. Pe aceste din urmă le știm prețui și vom căuta să le urmăm întru cât ele intră în programul bine stabilit al „Luceafărului“. Sintem totodată fericiți că putem anunța cetitorilor noștri colaborarea unor scriitori români dintre cei mai de frunte, colaborare făgăduită chiar în scrisorile ce urmează.

I.

Stimate Dle Pușcariu,

Conformându-mă dorinții ce mi-ați exprimat prin scrisoarea DVoastră, mă grăbesc a Vă trimite o carte, care conține mai multe nuvele de-ale mele traduse în limba germană, cum și oarecari notițe biografice asupra vieții mele literare și politice.¹ — n acest volum veți găsi totodată și un portret al meu, destul de asemănător.

Toate lucrările mele sint citate în aceea descriere biografică, afară de ultimul volum „*Păcate mărturisite*“, publicat în 1904 și care cuprinde diferite epizode din viața mea.

Vă trimet și acestvolum urmînd ca DVoastră înșivă să alegeți ceea ce veți crede de cuviință pentru Nr. din 1-a Iulie viitor.

Cea dintîiu operă a mea a fost: „Fluerul lui Ștefan“, publicată în Convorbirile Literare din 1877.

La întrebarea, care din nuvelele mele îmi pare mai reușită, îmi este greu a răspunde, fiindcă nu pot să fiu un bun judecător în propria mea cauză.

Mie unuia însă mi se părea că cea din urmă pe care o isprăviam de compus, era mai bună. Nu știu dacă acest simțămînt nu e comun mai multor scriitori.

Aceasta îmi aduce aminte de anecdota unui Rus, care întreat fiind care din cei 12 copii ai lui i-a fost mai drag, el a răspuns: *care mai mic fost, mai drag fost.*

Asemenea nu pot răspunde la celelalte întrebări, fiindcă toți poeții, romaniștii, pictorii, compozitorii etc. în viață, de dincoace și dincolo de Carpați, n'au ajuns încă la capătul carierei lor, și deci nu se știe, dacă produsele lor viitoare nu vor contri-

¹ Născut la 1 Februarie 1838 în Fălțiceni, județul Suceava. A fost prefectul mai multor județe, președ. al Curții de Apel, primarul Iașului, ministru de domenii în cabinetul lui Ion Brătianu și președinte al Senatului. Opere: 3 vol. de Novele, Pagini răzlețe, Zile trăite.

bui întru a modifica judecata mea. Pină acum pot spune cu certitudine că sint mulți și bunî.

Primiți, Vă rog, încredințarea prea distinsei mele considerații.

Iași, 13 26 Mai.

N. Gane.

II.

Onor. Direcțiunii a Revistei „Luceafărul“.

Am primit scrisoarea Dv. eri, aproape în ajunul plecării mele din București, și mă grăbesc a Vă răspunde. Alăturtez și fotografia mea, făcută acum 6 sau 7 săptămîni și despre care se zice că

ar fi foarte asemănătoare.

M'am născut în orașul Iași, în seara de 31 Decem. 1842 (12 I. 43). Tatăl meu a fost Constantin Negruzzi, cunoscutul autor român, iar mama Maria, născută Gane. Familia mea este o vechie familie boerescă, — de neam curat român.

NICOLAE GANE.

IACOB C. NEGRUZZI.

Întîiele învățăturî le-am făcut în casa părintească cu un dascal neamț, numit Schüler, și altul român, numit Gheorghiu. La vîrstă de 10 ani am fost dat în grija profesorului german Fieweger care, în ziua de 14 Octomvrie 1852, a plecat cu mine și alți cinci tineri români din Iași la Berlin, deschizînd acolo un mic pensionat.

În Germania am petrecut unsprezece ani, făcîndu-mî atît studiile liceale cît și cele universitare pînă cînd, în vara anului 1863, am trecut doctoratul în drept.

Întors în țară, m'am prezentat în iarna 1863 în concursul ce se publicase de Universitatea din Iași pentru catedra de drept comercial, ce era vacantă. În urma concursului depus, am fost numit profesor, întîi provizoriu, apoi definitiv, ocupînd catedra timp de 21 de ani, adică pînă la 1885. În acel an am fost transferat la Universitatea din București, unde am predat aceea materie pînă la 1896, cînd am părăsit serviciul activ al statului, rămînînd profesor onorar al uni-

versității din București. În Academia română am fost ales în anul 1881. — Fiind unul din cei cinci (T. Maiorescu, P. Carp, Th. Rosetti, V. Pogor, I. Negruzzi) care au întemeiat societatea literară Junimea la Iași, în primăvara anului 1867 am fost însărcinat să scot Revista „Convorbiri Literare” în numele societății. După scurt timp am urmat a dirige revista în numele meu propriu. Optsprezece ani am scos Convorbirile în Iași și alți zece în București, pînă cînd în anul 1895 am trecut revista către generațiunea mai tineră.

Am publicat succesivo serie de romane și schițe, intitulate „Copii de pe Natură”, cinci scrisori despre limba română, un volum de poezii (Satire, Idei și Maxime), un roman, 6 piese de teatru în colaborare cu Domnii I. L. Caragiale și Dim. R. Rosetti, am mai publicat un șir de articole prin jurnale și un mare număr de poezii originale sau traduse la deosebite ocaziuni, toate aceste necuprinse în volumele scrierilor mele complete.

O lucrare a mea, din care la trei ocaziuni s'a publicat o minimă parte, sînt „Amintirile din Junimea”, un volum în cincisprezece capituli. Această scriere este menită a vedea lumina tiparului mai tîrziu, probabil în timpul generației următoare.

Nu-mi este cu puțință a răspunde la celelalte întrebări ce-mi faceți. Atît pot spune, că afară de poeziile populare române, cu care a fost legînată copilăria mea, am cea mai mare admirație pentru Alexandri și Eminescu, marii noștri poeți, cu care am fost legat pînă la moartea lor cu cele mai strînse lanțuri de prietenie.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele considerații.

București, 11 24 Mai, 1905.

Iacob Negruzzi.

III.

1. 1848, — Ianuarie 7, st. v., la Șiria.

2. Am petrecut copilăria pînă la vîrsta de 11 ani în Șiria, unde am urmat mai întîi la școala românească, apoi la cea catolică, ca să învăț nemțește. A patra clasă normală am făcut-o la Arad, unde-am trecut și primele clase gimnaziale. A șasa și a șaptea le-am trecut la Timișoara, unde am învățat nemțește. Pentru a opta m'am preparat acasă, preparînd pe altul pentru a cincea. Examenul de maturitate l-am făcut la Sătmar, de unde m'am întors pe jos la Șiria, — prin Ardeal, (Baia-Mare, Lăpuș, Deș, Gherla, Cluj, Turda, Roșia, Abrud, Brad, Hălmgăiud). Am stat un an la Budapesta (fac. de drept), apoi am fost scrietor la notarul din Comlăuș. Pe anul al doilea m'am dus ca voluntar la Viena, unde am stat trei ani.

3. „Noi și maghiarii” și povestea „Zina Zorilor”, precum și comedia „Fata de Birău”, la Viena, publicate în „Convorbiri literare”. Cea dintîi navelă e „Popa Tanda” scrisă în Oradea-Mare, unde eram la 1873 archivar conzistorial, și refăcută în 1875, cînd s'a publicat tot în „Convorbiri”.

4. Cea din urmă parte din narațiunea : „Din Bătrîni” — încă nepublicată.

5. N. Gane între Români, iar între străini Paul Heyse.

6. Rafaelf și Leonardo, Beethoven, Platon și I. Brătianu.

7. În cel mai mare grad.

8. După a mea părere — toți scriitorii noștri mai însemnați ar trebui să lucreze la Luceafărul. De ce ? E de prisos s'o mai spun. — Vă dau sfatul să stăruitiți în acest sens pentruca foaia să devie din ce în ce mai voluminoasă. Ar trebui să devie cu timpul cum a fost „Vatra”.

Joan Slavicî.

IOAN SLAVICI.

IV.

Scrisori Romane.

I.

Domnul meu,

Numerile din urmă ale *Luceafărului*, precum și scrisoarea D-Voastră din 4 Februarie, îmi dau prilejul să ating două-trei chestiuni, cari, poate, merită să fie discutate în public. Cea dintîi este aceea a portretelor, a biografiilor și autobiografiilor ; a doua este a limbii literare românești în general, și în special a limbii literare de peste munți ; a treia, a *Luceafărului* etc.

Prin urmare, o să-mi dați voie, din cînd în cînd, să vă scriu cite-ceva sub titlul de *Scrisori Romane*, rămînînd fiecare din noi cu cea mai desăvîrșită libertate de judecată asupra oamenilor și lucrurilor, — cu acest înțeles, că părerile mele nu atrag după sine părerile redacțiunii *Luceafărului*.

D-Voastră voiți dela mine un portret, o biografie, ba chiar o autobiografie, sub formă de mică novelă . . .

Un portret e probabil că o să Vi-l trimit ; citeva

date biografice de-asemenea. Și unul și celelalte sînt cunoscute și lucrul n'are importanță.¹

Ceea ce n'o să vă trimit niciodată și ceea ce am refuzat și altora, este o autobiografie completă, cu tănuiri și detaieri asupra vieții mele sufletești, de scriitor, de șef de familie, de om.

DVoastră aveți un scop : voiți să atrageți luarea aminte asupra lor (a scriitorilor) și peste munți, unde cei mai mulți nu sînt cunoscuți așa după cum s'ar cădea să fie. Aveți dreptate. Nu e însă acesta mijlocul.

Critica modernă — ca multe alte lucruri nesăbuite împrumutate dela străini — vrea să strîngă, în ceea mai deaproape legătură, viața intimă a scriitorului cu opera sa, explicînd pe aceasta prin aceea. Admițînd în literatură iniurierea hotărîtoare a motivelor, cu alte cuvinte determinizmul — ceea ce nu e totdeauna probat — așî vrea să știu ce cîștigă omenirea, prin raportarea lucrărilor literare la motivele lor.

Noi cunoaștem o admirabilă poezie a lui Leopardi, una dintre cele mai suave ale acestui mare scriitor, *A Silvia*, care începe așa :

Silvia, rimembri ancora
 Quel tempo della tua vita mortale,
 Quando beltà splendea
 Negli occhi tuoi ridenti e fuggitivi,
 E tu, lieta e pensosa, il limitare
 Di gioventù salivi ?

Este o așa de curată adiere de eleganță în rîndurile aceste, încît par că vezi o damă inteligentă, îmbătrînind nemăritată în castelul părinților săi. Cu toate astea *biografii* lui Leopardi ne spun, că Silvia era fata vizitiului familiei. . .

Ei, ce-am cîștigat, aflînd detaliul acesta ? Poezia rămîne tot atît de frumoasă. Poate biograful mi-a mînjit oarecum iocoanalăuntrică ce-mî făceam despre Silvia, eu cetitorul, și în loc să mă domiriască cu explicarea lui, mă rău mă incurcă.

Eminescu zice în *Freamăt de Codru* :

Teiul vechi u ram întins-
 Ea să poată să-l îndoae,
 Ramul tînăr vînt să-și dee
 Și de brațe sus s'o iee,
 Iară Florile să ploae
 Peste dînsa.

Admirabila imagine a teiului, care-și întinde un ram, ca ea să poată să-l îndoae, iar el s'o fure în sus la dînsul, se completează cu cealaltă imagine, a unei femei ideale, atât de mică și de ușoară,

¹ Publicăm după Enciclopedia Română următoarele date biografice : Născut 30 Oct. 1858 în Plăgînești (jud. R. Sărat), a studiat în țară și la 1885 a intrat în diplomație; în 1888 numit secretar de legătuine, dela 1894 încoace atașat la legătuinea din Roma; membru corespondent al Academiei Române.

încît ramul fraged al teiului s'o poată ridica dela pămînt ca pe o glumă. Și tu, cititorule, impersonalizat și răpit în sfera senină a artei, de puterea imaginativă a poetului, ești fericit.

Dar vine biograful. Tălharul acesta, în loc să te lase să te bucuri de iocoana ta, și-o mînjește, după cum face și biograful lui Leopardi, spunîndu-ți că el a cunoscut pe femeia cîntată de Eminescu, și că aceea era fîrtoșe și grasă, așa că teiul ar fi trebuit să fie un tei și jumătate ca s'o poată urni dela pămînt. — Ți se moaie minile.

Nu va suna odată cîasul și pentru viața scriitorilor, de-a fi lăsați să se odihniască în pacea mormîntului — dacă sînt morți — sau a se bucura în liniște de bunurile pămîntului — dacă sînt vii — fără ca indiscreția biografilor să se ocupe de dinșii și de faptele lor ?!

Un vulgar cetățean oare-care are dreptul să se însoare, să se despartă, să moară sau să trăiască cum îi place, — iar un om însemnat, care a adus, sub o formă sau sub alta, un serviciu semenilor săi, să nu aibă același drept ?!

Un om de rînd, care a făcut o greșală, poate s'o ascundă copiilor săi și prin urmare memoria lui să fie respectată de dinșii, iar un om de geniu, nu.

Lord Byron nu s'a putut despartî de nevastă, fără ca toată Anglîtera să nu-l atace, — deși separați de acestea se întîmplă pe fiecare zi, și nimeni nu zice nimic.

Edgar Poe nu se putea îmbăta o singură dată, fără ca să nu se știe dela Baltimore la Philadelphia, — într'o țară în care, cu toate astea, atîta lume se îmbăta

în cea mai deplină beatitudine.

În satira I, Eminescu zice biografilor săi, cu drept cuvînt :

Astfel, încăput pe mina a orî căru, te vor drege,
 Rele-or zice că sînt toate cite nu vor înțelege;
 Dar afară de acestea, vor că a vieții tale
 Să-i găsiască pete multe, răutăți și mici scandale:
 Astea toate te apropie de dinșii. Nu lumina,
 Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
 Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sînt
 Într'un mod fatal legate de o mină de pămînt,
 Toate micile mizerii unui suflet chinuit
 Mult mai mult i vor atrage decît tot ce ai gîndit.

Dar explicațiune trebuie să se găsiască acestei noi deprinderi de a-și da fiecare viața în vileag. Și în adevăr, se găsește în întinderea infinită a vanității omenesții, în slăbiciunea *de-a se vedea pus la gazetă*, slăbiciune, care, în vremile din urmă, a devenit atît de comună, încît, dela cei mai

DUILIU ZAMFIRESCU.

mari și mai bogați, pînă la cei mai din urmă provinciali, nu pot avea mosafiri la masă, nuse nasc, nu mor, nu se însoară, nu pleacă la drum, fără ca aceste operațiuni ale vieții lor să nu fie turnate la gazete.

Nevoia aceasta de laudă zilnică (pentru noi de origină greco-bizantină, iar pentru apusenii de origină galică) s'a generalizat în straturile de sus ale neamului nostru atît de mult, încît s'a uolimpisit de dînsa chiar oamenii cu adevărat superiori, scriitorii de talent, artiștii adevărați, cari n'aũ nevoie de reclamă pentru ca să li-se cunoască meritele.

Cu toate acestea, poporul nostru este cel mai puțin reclamagiu din cîte sînt pe lume. Țăranului nostru nu numai că nu-i place să se vorbiască de el prin *sat*, dar are încă pudoarea și respectul fiecărui act al vieții sale familiare.

Chiar în partea eroică a bărbației sale, acolo unde toți oamenii devin la un moment vano-glorioși, poporul nostru rămîne de-o încintătoare simplitate. Cine nu știe cum a murit în războiul dela 77 atîi eroi ai neamului nostru, fără furlandiseală, fără dramaturghie, mergînd înainte și pururi înainte, fiindcă așa era oruin și fiindcă „cine-i român nu dă înapoi”?

Pe vremea cînd pregătiam romanul „În Războiul”, eram într-o vară singur la Roma, trăind închis în casă și cetînd pe rînd comentariile lui Cesar, teatrul lui Sophocle, Odele barbare ale lui Carducci, și apoi istoria și documentele privitoare la războiul nostru de independență. Ei bine, mărturisesc, că nici șeful Arvernilor închis în Alesia, nici Antigona, nici *Alle fonti del Clitumno*, nu mă răscoliau sufletește cum mă răscolia descrierea pozițiilor noastre dela Grivița, apoi asaltul, apoi moartea lui Șonțu și a mocanilor săi din Vrancea, eroi necunoscuți, ale căror oase aũ rămas pe pămînt străin. Nu mă pot nici odată gîndi la zmerenia cu care aũ murit dorobanții noștri, țărani și rezeșii cari de veacuri nu se bătuseră cu nimeni, — fără ca să nu mă simt mișcat, mișcat și totodată mîndru, că în vinele mele curge același sînge care curgea în vinele lor, sînge cu adevărat nobil, de oameni cuminți, ce știu să rămînă senini înaintea morții și serioși după biruință!

Zgomotul și reclama, Domnul meu, sînt lucruri neromânești.

Dacă D-Voastră voiți să faceți cunoscuți cetitorilor de peste munți pe scriitorii din Regat, publicați studii literare asupra lucrărilor lor, reproduceți, din aceste lucrări, pe cele ce vi se par mai bune. Dar, pentru Dumnezeu, renunțați la sistemul american al interview-ului, fals și ridicul peste tot, dar mai cu samă fals și ridicul la noi, unde lumea nu e grăbită ca în America, nu e ocupată ca în America, unde îți este destul să întreb pe un vecin despre faptele și viața or cui, ca să le cunoști.

Eu socotesc că *Luceafărul*, care și-a luat numele dela una din poeziile lui Eminescu, nu va uita cît

era el de impersonal, cît era de simplu și de viuincios, și cum îl supăra ori ce fel de reclamă. Iar dacă v'ați luat numele dela steaua din ceruri, aduceți-vă aminte că aceea e înaltă, rece și frumoasă, ca tot ce este ideal.

Primiți, vă rog, salutările mele.

Roma 14 Mai 1905.

Domnii mei

V.

Dlor Dr. Sextil Pușcariu și Oct. C. Tăslăuanu, pentru revista „Luceafărul” Budapesta.

Domnii mei,

Mărturisesc, că nu aveam de gînd să răspund la circulara tipărită ce mi s'a adresat și mie, sub semnătura, tipărită așisderea, a primului din DV., și nu credeam că putea să încapă vr'o supărare, întrucît din mulțimea „nuvelistilor în viață din Regat” lipsa unui nume despre care și amintiri s'a făcut așa de puțină pomenire pînă azi în „Luceafărul”, putea să treacă prea bine neobservată. Dar fiindcă prin scrisoarea celui d'al doilea din DV. mi-se face cunoscut, că nerăspunsul meu la apel s'ar interpreta ca o manifestare de *dispreț* din parte-mi pentru „Luceafărul”, aceasta mă silește să iaș totuși condeiul în mîna, pentru a vă asigura, deoparte, de toată stima și admirația ce am pentru aceea revistă și pentru redactorii și colaboratorii ei, în frunte cu Octavian Goga, în care am văzut și văd cu adevărat unul din *luceferii* poeziei noastre în viitor, — iar pe de altă parte pentru a Vă desluși, în scurte cuvinte, motivele hotărîrii mele de a nu răspunde la chestionarul-circulară ce mi-ați trimis.

Eu, domnii mei, am fost întotdeauna și rămîn de părerea, că ceceae interesează la un scriitor aũ să fie — să zicem: *mai nainte de toate*, ca să nu par prea escluzivist — *scrierile lui*. Puse la îndemîna tuturor cari vor să ia cunoștință de ele, acestea sînt care intră în domeniul public, unde ori cine le poate prețui sau disprețui după pofța inimii și fără ca pentru aceasta să aibă nevoie a cere permisiunea autorului. — S'a mai obicinuit, e drept, prin unele părți, unde prețuirea scriitorilor naționali ajunge, pentru cei mai merituoși dintre ei, un adevărat cult, s'a obicinuit, zic, a se interesa mulțimea *stimătorilor* și de personalitatea mai intimă, nu numai pur literară, a lor, de figura lor, de predilecțiile lor față de lucruri și oameni din domeniul literaturii săũ din altele, de obișnuințele, de gusturile, de preferințele, particularitățile, originalitățile sau chiar maniele lor. Să-mi permiteți însă, să mi-se pară din cale afară ciudat ca să poată exista un public, care să se intereseze de toate acestea *mai nainte*, sau *fără* de a se în-

teresa de *opera* însăși a scriitorului într'o așa măsură, încît prin aceasta să-și facă dintr'însul un personaj interesant și din alte puncte de vedere.

Aș vrea adică, să știu, dacă „noveliștii în viață din Regat“ sint ei îndeajuns de cunoscuți publicului nostru ca *scriitorii*, pentru ca de-acuma să nu ne mai rămînă decît să le dăm portretele, biografiile — anul și, neapărat, *ziua nașterii*, — episoade din viața lor, amănunte despre predilecțiile lor literare sau altele ?

De altă parte, în ce mă privește, nu sint nici pîrtinitor al sistemului de a se cere cuvîntul însuși al scriitorilor asupra operelor lor, — nu în tot cazul al scriitorilor cari sint încă departe de sfîrșitul unor cariere dintre cari multe poate se vor opri pela începuturile lor. Vorbiți-ne, dacă vreți, despre greutățile, ce nu mă îndoiesc că le cunoașteți îndeajuns, cu cari ați să lupte la noi cei ce se dedau, cu mai multă sau mai puțină rîvnă, cu mai mult sau mai puțin talent, îndeletnicirilor literare. Vorbiți publicului despre scrierile lor, recomandați-le dacă le găsiți vrednice, sfășiați-le dacă le găsiți nevrednice, tăceți asupra celorla ce vi se par indiferente. Portretele, biografiile și celelalte amănunte menite a satisface o curiozitate de-ocamdată prematură, să le lăsăm pentru aceea vreme fericită, ce poate va veni v'odată, cînd publicul nostru va ști mai întîiu ce este cutare scriitor, pentru ca să-l intereseze a afla și *cine* este.

Acestea îmi permit a vi-le spune numai pentru că aveți în chestionarul DV. și un punct 8. în care solicitați și păreri fără *incunjur* despre ceea ce ar fi bine să aibă în vedere, mai cu, osebire o revistă literară, ca Luceafărul sau ca ori care alta.

La celelalte puncte să-mi dați voe să nu răspund deocamdată, și în nici un caz, în forma ce cereți. Dacă cineva va avea ceva de spus asupra vieții, asupra operelor sale sau ale altora, o va spune cînd și cum se va găsi îndemnat dela sine-și sau va țacea dacă un asemenea îndemn propriu îi va lipsi. Din parte-mi n'aș fi decît fericit și măgulit, dacă „Luceafărul“ ar lua notă despre cele ce, cu prilej, m'aș găsi îndemnat a scrie și a tipări în asemenea materie. — Mai ales însă m'aș bucura — de ce n'aș mărturisi-o ? — dacă în loc de portret biografic și celelalte aș vedea, din penele competente ale distișilor DV. colaboratori, aprecieri asupra pușinelor și modestelor mele scrieri literare, pentru cari găsesc rare, dar pentru mine cu atît mai prețioase momente în năcazurile ce-mi lasă îndatoririle mele covârșitoare de ziarist.

Primiți, domnii mei, reînnoirea expresiei stimei deosebite ce păstrez pentru talentele și puterea dvoastră de muncă frumoasă și folositoare neamului românesc.

Sinaia, 8 Iulie, 1905.

Ion Gorun.
(Al. I. Hodoș.)

VI.

Stimate Domnule Pușcariu,

Multă vreme am stat la îndoială, dacă voiți putea sau nu răspunde la circulara ce mi-ați adresat în numele „Luceafărului.“

O prietină bună îmi spunea odinioară : „tu ai *trăit* romanele pe cari ar fi trebuit să le *scrii*“, și stăruia mult pentru o autobiografie amănunțită, fidelă, în care să se cuprindă viața mea toată, din copilărie și pînă azi.

Țineam mult la prietina mea și am încercat să-i împlinesc dorința.

Dar cum ai putea desena corabia ta legînată pe valuri în mijlocul furtunii ?

În schițe abia prinse, tremurătoare, cu sufletul cuprins de groaza înecului și de speranța înfrigurată a seninului, unde ajuns la mal să-ți întorci apoi privirea limpezită la drumul trecut, în siguranță, întărit și recules să iaî penel și pinză, stăpîn de-acum peste viața ta, draga ta comoară : Uite, cum, pe unde, cită a fost și cită a mai rămas.

Trimit o filă din cele scrise prietinei mele.

M'am născut la Zimbru, sat mic și frumos la poalele Mornei, în umbra deasă a pădurilor de stejar, mîndre și nepuștiite încă, în anul 1863, Octombrie 12. La vîrstă de trei luni, părinții mei au început cu mine și cu alți cinci copii ai lor — amăriți, că trebuie să-l înceapă — pelerinajul lor în lume.

M'am deșteptat în Zarand, la Aciuva cea întinsă pe șapte dealuri, săracă și necăjită. . .

Prima licărire : O dimineață de iarnă cum fugeam cu frații mei în jos spre școală. Boneta mea nouă de lincă roșie căzuse în zăpadă și eu rămăseam în urmă, pe cînd mici levedeni negre, cu giosdanele legate de spate, se perdeau în depărtare . . . Frica singurătății și a pustului alb mă cuprinseseră . . . Am plîns. M'aș ridicat în brațe. M'am deșteptat în patul dascălului Lucaci, uimită de tablele afirmate pe pîrețe, m'aș dus tot în brațe acasă. Aveam patru ani și-a fost cea dintîi zi de școală.

A doua licărire : o înmormintare. Murise bunica. Îmi aduc aminte că cineva, o ființă mare, trecu pelingă mine și se miră că nu plîng. Îmi fu rușine. Dar auzisem gemete, vaete și plîngerî sfășietoare de cari îmi fusese frică . . . Și acum par' că mă bucuram că totul se liniștise așa de frumos. Curtea era plină de caiși și trăsuri. Îmi plăceau caii. Mai ales cei albi. Și-mi plăceau oaspeții. Cînd eși convoiul din casă și o văzui pe mama din nou plîngînd, nu înțelegeam ? . . . De-atîteori mi se vorbea de raiul cel frumos, încît mi se părea un lucru bun plecarea bunichii. Fratele meu, cu doi ani mai mare, se'urcase pe carul funebru, să ducă el crucea pe mormînt . . . Abia l-aș dat jos de-acolo. După înmormintare ne-am jucat prin curte cu mingea.

Alta amintire nu mai am din Aciuva. Doar' fiorul unui vint rece și tînguirile mamei care mereu cerea să plecăm din pustiul acela.

Cu atît mai bogată și clară îmi apare viața copilăriei petrecută la Halmagiu. O doamnă povestea odată mamei în soptiri înfrigurate, oîntimplare de amor, mi se pare, așa de zguduitoare încît re-șin strigătul ei : „Ce o fi, o Doamne, în sînul munților noștri ? Atîta neastîmpăr !“ În adevăr, nicăiri n'am întîlnit oameni pasionați, cu sufletul porniți spre tragic, cași aci.

Acî mi-am petrecut copilăria pînă la treisprăzece ani. De-atunci n'am mai revăzut locurile acele, nici munții, nici văle, nici livezile iubite . . . Dar ele îmi povestesc într'una de mici bucurii senine, alergări prin finate, peste punțile apelor zgomotoase, istorii mișcătoare, iubiri pasionate, drame înfiorătoare și înălțătoare fapte săvîrșite de eroii noștri naționali.

La vrista de 8 ani citiam deja romane.

„Mizerabilii“ lui Victor Hugo, îmi aduc aminte, aș făcut o impresie puternică asupra mea. Mă ascundeam într'un hambar gol și citeam cu pasiune. Vedeam vii scenele, noaptea în vis. Valjean mă purta pe brațe, îl mîngăiam pe barbă, mîndră că nu mă tem de el. Cosette era prietina mea scumpă . . . Mai tirziu Turghenief, „Noaptea albe“ alui Dostoievsky, mi-aș umplut sufletul de un fior sublim.

Am început să scriu în toamna anului 1886. O lună după ce venisem în țară. Un roman. Copii mi l-au pierdut. Și tocmai peste cinci ani am publicat din el un fragment „Foc și cenușe“.

Cea dintîi publicare a fost „Îngerul“ scrisă într'o seară de crăciun și publicată în anul 1891 în „Tribuna“ din Sibiu.

Din tot ce am scris, țin mai mult la drama *Aur* ! Cu toate că a fost și aspru criticată și de puțin înțeleasă, sufletul meu se leagă de lucrarea asta cu deosebită putere. Amintiri duioase mă leagă de „Mănușita“. Sînt dureri acolo cari aș trecut tocmai prin sufletul meu.

Pe scriitorii noștri i-am cunoscut abia după venirea mea în țară.

În Ungaria nu-l avusesem decît pe Slavici și poezile lui Alexandri.

„Sentinela română“ și „Moara cu noroc“ pătrunseră adînc în sufletul meu.

Dar nu uit cînd într'o seară, pe prisma din Cioceni, un cătun nu departe de gara Albești, prima mea locuință în țară, chiar înainte de a vedea capitala, prinse a ceti din foiletonul unui ziar, „România liberă“, mi se pare, „Făclia de Paște“ a lui Carageale. Ce zguduitoare emoțiune am simțit. Am repetat de trei ori numele : *Carageale*. Îmi părea rău că sună oareșicum străin, pe cînd opera lui se infiea în sufletul meu și-l alarma de-o bucurie puternică și nouă : e român.

Încă unul !

Apoi i-am cunoscut și i-am iubit pe rînd. „Liniștea“ și „Paraziții“ lui Delavrancea, „Dan“ a lui Vlăhuță, Baladele lui Coșbuc, Poezia lui Iosif, care se potrivea așa de bine cu simțirea sufletului meu chinuit de greutățile vieții unde adeseori mă pierd, toate aș trecut vii prin inimamea, toate aș lăsat urme și aș luat ceva din ea.

Covârșitoarea parte a luat-o însă unul singur. Să-l numesc oare ? Nu e prețuit în genere atîta cît merită. Dar eu nu de asta mă sfiesc. Nu m'ași sfii să iubesc viorica mai mult decît trandafirul. Dacă comparația s'ar potrivea. Dar nu, Ion Gorun nu-i o viora.

O evanghelie e gîndirea lui și *arta* lui e sfîntă, ca un altar, unde fără să vrei trebuie să te închini.

Poezia populară o socotesc și eu ca izvorul cel mai bogat pentru inspirarea artei naționale.

Am văzut într'o expoziție de pictură la Ateneul din București un tablou, „O horă“ de pictorul Verona. M'a impresionat într'un chip deosebit. Curgea viața din notele arculusului țiganului, ridicat în bătaia razelor de soare revărsate peste capetele inferbintate în mișcarea ritmică a dansului, se re-frîngea din fețele zimbitoare ale flăcăilor, din plețele copilelor, din praful auriu cald și îmbătut al serii de vară.

Și peste toate plutia și se auzia doina, doina țăranului, plină, veselă și tînguioasă, întotdeauna sfîntă în sinceritatea unui popor pornit și naiv, curăț și puternic în toate manifestările sufletului său.

Urînd Luceafărului viața lungă și glorioasă, semnez cu stimă și colegială dragoste

Sinaia, la 18 Iulie, 1905.

Constanța Hodoș.

VII.

Domnul meu,

Vă mulțămesc pentru onoarea ce-mi faceți numărîndu-mă prin acei care merită să li-se dedice numărul de 1 Iulie al foarte buneii reviste literare „Luceafărul“.

Măcar că nu sînt încă abonat al acestei reviste, o citesc cu cea mai mare regularitate, socotindu-o una din cele mai bune reviste literare române din cîte aș apărut vre-o dată. Îi urez din adîncul inimii viață lungă, fiind incredințat de marile servicii ce e menită să aducă neamului nostru.

Alături pelîngă aceasta fotografia solicitată ; — vă măturisc însă, că în privința chestionarului din cererea Dvoastră e greș a se excuta cineva prin scris.

Anul și ziua nașterii, da : 1868, 31 Decembre, născut în Tirgovîște, din părinții Alexandru Bratescu și Alexandrina Voinescu.

Școala primară urmată în Tirgoviște, — gimnaziu, liceu și universitatea în București.

Despre luarea bacalaureatului am publicat, nu mai știu unde, versuri. Unele au fost cetite în foiletonul „României Libere“, decătră dl Maiorescu, cu care am făcut cunoștință în urma unei scrisori ce i-am adresat în calitate de auditor al cursului său de filozofie contemporană. De atunci am devenit colaborator al Convorbirilor literare. Întii versuri, apoi schițele și nuvelele cuprinse în volumul editurii Minerva.

De atunci am mai publicat schițe prin Voința Națională și tot în foiletonul Voinței nuvela: „*Neamul Udreștilor*“.

Nu știți care e cea mai bună nuvelă sau schiță a mea. Asta e treaba criticilor. — Mai dragă mi-e „Pană Trăsnea Sfințului“.

Admirator al muzicii și literaturii populare sînt fără rezervă. Într-o conversațiune mi-ar fi mai ușor de spus care-mi sînt autorii cei mai dragi. Citesc foarte mult. Unul îmi place pentru o însușire, altul pentru alta. Pot să spun cu siguranță că studiile de biologie îmi sînt cel mai plăcut aliment intelectual; iar cartea care păstrează pentru mine o vecinică tineretă, este cartea fabulelor lui Lafontaine.

Toate sistemele de filozofie sînt interesante prin ingeniozitate; dariubesc mai mult pe Spencer.

Citesc cu interes tot ce se publică românește, ca literatură. Sînt un grozav meloman. Cea mai mare supărare (și din nenorocire profesiunea mea de avocat într'un oraș de provincie aduce zilnice supărări) dispăre ca prin farmec după cîteva acorduri la pian. Soția mea, cînd mă vede întunecat, deschide pianul și cîntă o sonată de Beethoven. Muzica e pentru mine cel mai bun medicament.

Îmi pare rău, că de-ocamdată nu vă pot trimite nici o schiță, sau nuvelă inedită; — vă făgăduesc însă, că în curînd o voi face. Cu începerea vacanțelor judecătorești voi fi mai liber.

Primiți, vă rog, asigurarea stimei mele desăvîrșite.

Ioan Al. Bratescu-Voinestî.

VIII.

Schiță biografică.

Născut în Giurgiu, în 17 Decembre, 1870.

Părinți: Pitarul Alexandru Bassarabescu — fost primar al Giurgiului — și Eliza, născută Boteanu. Războiul din 1877 a silit familia să

se instaleze în București, unde și alte afaceri o reclamau. Aci și-a urmat toată învățătura, urmînd și absolvînd toate cursurile liceului Sf. Sava, și facultatea de Litere. În urma a două concursuri în specialitatea Geografiei și a Istoriei, e profesor, din anul 1896, la liceul din Ploiești, unde funcționează și azi.

Întiile încercări în literatură datează din școală. Aci, la Sf. Sava, sub înriurirea spirituală a unor profesori distinși, printre care locul de frunte îl ocupa regretatul Anghel Demetrescu, își puse la încercare vocația prin *mici acorduri*: cîteva nuvele publicate într'o revistă a clasei IV, în care se găsia. Unele au făcut chiar oare-care zgomot în liceu. Băeți din a șaptea veniau să cunoască pe autorul destul de emoționat al nuvelei: *Un ceas de lecție*.

În 1894 și 1895 colabora neîntreput la *Revista Nouă*. De aici păstrează duioase amintiri din serile săptămînale petrecute în societatea de o veselie nesecată a spiritualului D-n. *Hasdeu*, căruia verva plină de preciositate a lui Gion îi slugea de stimulent.

Tot în acești doi ani, dimpreună cu Dnii *Hasdeu* și *Speranța*, a scris la *Revista Copiilor* o serie de Nuvele pentru copii, pe care autorul le va publica în curînd într'un volum.

În 1895 trecu la *Convorbiri literare* cu nuvela *Emma*, rămîind colaborator credincios al acestei reviste pînă în prezinte. Domnul Titu Maiorescu s'a interesat de aproape de autor, l-a îndemnat la lu-

cru. Cunoscuta ocrotire a marelui nostru critic pentru scriitorii de talent ai țării, a fost la fel de părintească și față de *Bassarabescu*. D-sa l-a îndrumat pe cea cea bună; i-a indicat genul care-i convine — genul vesel —; i-a relevat meritele și i-a înlăturat greșelile. Volu-

mul de *Nuvele* publicat în 1903 e din îndemnul și sub controlul maestrului, pentru care autorul are un cult deosebit. Cum vreți dar ca cele mai duioase amintiri să nu fie legate de *Emma*?

Din cele 24 de nuvele publicate în editura librăriei Socec, cea mai izbutită, după părerea autorului, e *Pe drezină*, și în acest gen are de

IOAN AL. BRATESCU-VOINEȘTI.

I. AL. BASARABESCU.

gînd să ne dea încurînd o comedie. Ține, dintre prozatorii români la dl Duiliu Zamfirescu; iar dintre cei străini adoră pe Schopenhauer și pe Maupassant. În artă are slăbiciune pentru muzică. Divinizează pe Beethoven. O sonată îi redă liniștea sufletească. Nu înțelege pe cei care stați de vorbă în timpul cîntecului. Susține că nota cea mai sigură a nesimțirii cuiva, e tocmai aceasta. — În schimb îi dă nesfîrșite melancolii muzica selbatecă a flașnetelor și a cloptelor dela biserică.

Îi e dragă literatura populară cea adevărată, izvorită din nevinovăția inimei marelui autor anonim; dar urăște tot așa de puternic pe scriitorii cari se silesc s'o imiteze căzînd în fals; îi urește ca și pe flașnete.

Ține mult la *Luceafărul* și fiind că vrea să-l vadă prosperînd, îi dă un sfat prietenesc, fără ocol: Să se feriască de forme; să iubiască mai mult fondul. O idee bună va fi totdeauna bine îmbrăcată. Apoi ar fi bine ca revista pelingă literatură să conție și articole științifice de interes practic, al căror scop să fie de a deștepta gustul Românilor pentru industrie, comerț, precum și de ale forma spiritul de inițiativă în viața casnică, prin reguli de igienă, bucătărie, medicină etc. expuse clar și pe înțelesul tuturor.

IX.

Sînt născut în anul 1874, Iulie 12, în comuna Străoni-de-jos, județul Putna.

Pe tatăl meu nu l-am cunoscut. Maică-mea, deși rămasă văduvă și săracă, totuși a ținut cu orî ce chip să facă din Ion al ei un „cărturar“... Astfel la vîrsta de 5 ani eram elev al școlăii din sat.

Terminînd cursul primar prea de vreme și ne avînd vîrsta cerută pe acele timpuri la seminar și școli normale, am făcut pe gospodarul casei timp de mai mulți ani de-arîndul, împărțînd greul muncilor și-al lipsei cu maica și cele trei surori.

La etatea de 16 ani am intrat ca bursier la școala normală din Bărlad, de unde în anul al V-lea m'am transferat la școala normală „Vasile Lupu“ din Iași.

Absolvînd în 1895, am fost numit învățător în județul Putna, com. Tulnic. De aci am trecut încă la cîteva comuni, pînă cînd în cele din urmă m'am stabilit în comuna Păunești.

Dragostea pentru literatură mi-a fost desvoltată încă din școală, de iubiiții mei profesori de limba română. Cînd eram prin cl. IV. cunoșteam aproape toată literatura ce se găsea scrisă în românește și ardeam de dragul de-a citi toate noutățile literare ce apăreau. Fiind însă prea sărac, dorul nu mi se împlini așa ușor.

Făceam economii, adunam ban cu ban și de abia, cine știe după cîte lipsuri îndurate, puteam să-mi cumpăr un volum de poezii ori de proză. Cită bucurie însă atunci, cînd mica mea bibliotecă se mai mărea cu un nou exemplar, pe coperta căruia puneam N-l. de ordine și nelipsita iscălitură a „proprietarului“! Îmi amintesc și acum de durerea sufletească ce-am îndurat timp de mai multe săptămîni cînd apăruse „Dan“ al măestrului „Vlăhuță“. Citisem tot ce scrisese pînă atunci și volumul „Dan“ cu peisagiul neuitat de pe copertă mă momia să stați în fiecare serbătoare tot mai mult în preajma librarilor. Dar ce folos? Comoara mea, cu cîțiva gologani, nu ajungea la prețul cărții, și librarul era neîndurat. Într'o zi, după ce mă învîrtisem de nenumărate ori prin fața unui galantar de librărie, plecai amărit spre internat, numărînd din nou gologanii, cari par' că făceau „a sărăcie“, de nu mai sporiau, ca să pot pune mîna pe „Dan“.

În durerea mea cea mare, cum voi fi ajuns la școală și pelingă cine voi fi trecut nu știu. Îmi amintesc numai, că m'am pomenit în parcul internatului oprit în cale de Director.

„Ce ți s'a întimplat, Ciocîrlane, de ești așa abătut?“

După multă ezitare îi răspunsei:

„Nu mi-aș ajuns doi bani ca să cumpăr pe *Dan* de Vlăhuță, și librarul n'a vrut...“

— Ce-ți trebuie ție pe *Dan*, ia hai, să-ți dau eu să citești altă carte mai frumoasă de cît aceea.“

Plecați pășînd agale în urma Directorului, dar tot trist și gîndilor, avînd credința, că nu putea să-mi dea o altă carte, care să întrecă pe cea a măestrului... .

Am ajuns repede în cancelarie... Directorul rîdea rîvăsînd un teanc de cărți de pe birou, iar eu steteam plouat mai la o parte.

„Ei, „citețule“ — asta era o poreclă ce mi-o dăduse colegii și pe care o împrumuta și dl Director cînd voia să glumească cu mine, — și vrei să citești numai decît pe „Dan“, altă carte nu? Ei uite, eu nu am volumul după care oftezi tu, dar îți dau în schimb alte trei, care poate să fie tot așa de frumoase ca și *Dan*.“ Și Directorul îmi mai întinse un pachetel cu cîteva cărți pe cari eu le luai cu sfială și neîncredere în laudele ce li-se făcea.

Dădui să plec, dar Dl director mă oprit zicînd că trebuie să le desfac în fața D-lui, să vadă de-mi plac sau nu... .

Făcui după poruncă. Cu mîna tremurîndă deslegai sfoara ce le cuprîndea cruciș și dădui la o parte hîrtia care le învălia, purtînd ștampile de poștă; și înaintea ochilor mei lacomi se arătară volumele: „*Curentul Eminescu*“, „*Din goana Vieții*“, și tocmai de desupt „Dan“. Cită

bucurie mi-au hărăzit momentele acele, n'aș putea spune; alții numai știu spune că venind prea repede și după alte momente de durere, a fost cu neputință ca să nu fie udată de lacrimi!

Păcatul era delad Vlahuță, căruia îi scriesem cu câteva săptămîni mai înainte, arătîndu-î starea mea desărăcie, dar și dorul nemăsurat de-a citi.

În ce fel de cuvinte îi voi fi scris eu, elevul normalist, nu-mi mai aduc aminte; pentru mine a fost destul că Maestrul a fost înduioșat și mi-a procurat cele mai frumoase momente din viața mea sufletească, pe cari nu le voi uita nici odată, mai ales că pe coperta lui Dan a crezut nemerit a-mi scrie cîteva rînduri de îndemn și încurajare.

De atunci și pînă acum s'au scurs mulți ani și Maestrul a mai scris alte volume, poate chiar mai frumoase; pentru mine însă tot „Dan“ e cel mai scump, căci de el se leagă cele mai frumoase amintiri de școală.

Primul volum, „Pe Plaiu“, l-am tipărit la București, în toamna anului 1903.

Al II-lea volum, „Traiul Nostru“, cred că va eși săptămîinile aceste.

Cari din nuvelele sau schițele mele mi se par mai reușite? Ce răspuns greu de dat...!

Orice bucată, mare sau mică, cînd o concep sau chiar cînd o scriu, mi se pare minunată. După ce-am isprăvit-o și cerc să copiez, mi se pare de nesuferit... Trebuie atunci să intervină nenumărate scrisori din partea prietinelor, spre a mă tortura să copiez ceva și să le trimit, cu rugămîntea de-a judeca ei dacă e bun sau nu, căci mie nu-mi place. Aceasta e adevărata stare sufletească ce-mi procură plăcerea de-a scrie.

Duioase, și mai drept dureroase, amintiri se leagă de tot ce-am scris, căci clipele acele puse pe hîrtie, în mare parte, sînt trăite de mine și ai mei.

Dintre scriitorii Români îmi place: Vlahuță și Delavrancea, ca reprezentanți ai prozei culte, și Creangă ca scriitor popular, iar dintre poeți: Eminescu, Coșbuc și Vlahuță. Dintre străini îmi place Tolstoi și mai ales Gorki.

Dintre pictorii Români ador pe Grigorescu și dintre cei tineri îmi place: Bassarab; iar dintre străini nu cunosc mai bine și nu-mi place decît regretatul pictor rus Vereșciaghin.

Dintre compozitorii români îmi plac: Muzicescu, Kiriac și Ciorogaru. Întru cît privește pe cei străini, sufletul meu de țaran român nu se poate lipsi de ei.

Filozofi? Îmi place Conta și Schopenhauer. Bărbați de stat...? Toți așa zișii bărbați de stat sînt niște tirani și mie nu-mi place nici unul, necum să am vr'un favorit!

Ador însă dintre știinșii Români pe muncitorii și bunii patrioți: Kogălnicianu și C. A. Roseti; iar dintre actualii luptători spre mai bine, pe N. Iorga, apostol al cinstei, muncii și al adevărului.

Literatura populară e sufletul meu. Ea e adevărata comoară a limbii neamului românesc, pe care se vor clădi monumentale și neperitoare opere.

Păunești, 10 Iunie 1905.

Ion Ciocirlan.

ION CIOCIRLAN,

X.

Mult stimat Domn,

Revenind dintr'o lungă excursie pe munți, găsesc aci cele două scrisori ale dvoastră, cari mi-au fost adresate la Sinaia de către of. postal din Iași. Nu-mai sînt dela 1 Iunie la Evenimentul, am un concediu de cel puțin 3 luni. La întrebările „circulare“ ce-mi adresați vă voi răspunde, cu ruga de a scuza scurțimea răspunsului.

1. 1875. 14 Iunie.

2. Am trei clase primare! La zece ani am fost dat ucenic la un dentist, am fugit; am fost la armurier, am fugit; am fost dat la o fabrică, (fabrica Lemaitre din București,) unde am stat 4½ ani; epizod: o bătaie soră cu moartea, sau în tot cazul rudă foarte apropiată cu ea.

3. Nu-î mai știu nici numele nici locul publicării.

4. Nici una. — De bucată „De dragul celor mici“ care mi-a adus cîteva sărutări.

5. a) Caragiale b) Shakespeare (în traducere germană.)

6. Leonardo da Vinci. — Gounod. — Spencer. — Bismark.

7. Ca orice Român.

8. Este o revistă bună, frumoasă, — dar n'am avut-o pînă aci niciodată în mînă. — Sfaturi nu-mi pot permite să dau. — Cam atît. Rugîndu-vă să scuzați și felul meu de a scrie și carta postală, Vă trimet sincerele mele salutări.

Sinaia, (Vila Mărioara) 28 Iunie 1905.

Vasile Pop.

XI.

Sint născut în Vaslui, la 26 Noemvrie, 1875. Părinții mei au venit la oraș din satul „Muntenii de sus”, unde e leagă-nul neamului nostru.

Am învățat la școala normală — „Vasile Lupu” din Iași, de unde m'am dus învățător la țară.

În mijlocul poporului ș-al copiilor am trăit cei mai frumoși ani. Atunci am sperat ș'am muncit cu drag. — Făceam școală ori unde mă găsiam inconjurat.

Dam învățătură și luam învățătură.

Atunci am cules volumul „Pe lângă vatră” ș'am scris multe din nevelele mele țărănești.

În înălțarea morală delațară, mi-am găsit însă și prăbușirea: — Simțindu-mă atît de folositor și așa de iubit în cercul de acolo, m'am amăgît cu gîndul să-mi lărgesc orizontul de acțiune și să fiu de folos mai multora.

Ș'atunci m'am pus să învăț carte mai departe.

Sforțările au fost zdruncinatoare. Învățam la-tinește și grecește singur, după dicționar și gramatică, pentruca să-mi trec diferența la liceu. Și toate acestea printre orele de clasă și noaptea.

Studiile universitare le-am făcut la Bruxelles.

În vremea asta? — Muncă, sărăcie și planuri mari...

M'am întors în țară plin de încredere. Prin Ardeal am trecut ca printr'un vis mareț. Căutam cu drag la priveliștile din depărtare, la munții trufași și la satele cu Români. Ce frumoasă grădină e Ardealul! — În vârtejul mersului, așa din fuga nebună a trenului, ași fi vrut să-l string la pept și să-i șoptesc o vorbă îndrăzneată...

Astăzi?

Închid ochii la gîndul visurilor de altădată, ca'n fața unei dureroase ruini.

Și din toată zdrobirea mea sufletească, îmi rămîne o idee hotărîtă; — Cea mai diabolică crimă socială e să se imobilizeze un om puternic și bun așa fel, încît să fie pus în neîn stare de-a fi de folos...

Constanța, 18 Iunie, 1905.

Ioan Adam.

XII.

Iubite domnule Tăslăuanu,

„Tînărul și fecundul novelist” s'a născut la Pașcani, în județul Suceava, la 5 Noembrie 1880. Advocat tatăl, mama din popor. A hoinărit pe uliți și pe cîmpuri, s'a bălăcit toată copilăria în Siret. A învățat gimnaziul la Fălticeni, cursul inferior — și cursul superior la Iași. În vacanțe vîna ca un Nemrod, înglodîndu-se prin bălțile pe care Siretul le lasă după revărsări și prin care mișună sălbătăciuni aripate.

Cea dintîiu operă pe care a publicat-o a fost *Dușmanii* (publicată în „Dureri înăbușite”), care a apărut într'o foaie obscură și în altă formă decît aceea din volum.

Moș-Creangă a fost patima și a copilăriei și a bărbăției, moșneagul sfătos și povestitorul fără păreche. Iar dintre străini, — *Maupassant* i-i scriitorul de predilecție, iar *Tolstoi* cel pe care îl admiră mai mult (Război și pace.): Cel mai puțin plăcut, *Bourget*.

Îi plac, fără in-doială, și cîntecele, poeziile poporului.

— Dacă vreai, mult. Mai mult îi place suflutul, izvorul de durere, din care au eșit.

Iar despre *Lucașfăru*, iubite domnule, nimic de zis, — felicitările mele. Și mă gîndesc, dacă fiecare din *intrebați* ar da un sfat, ar fi ceva teribil, ar trebui să nu mai urmați, natural, — nici unul.

Mihail Sadoveanu.

DIN POPOR.

Decînd badea cătunește,
Codru 'ntreg îl jeluște:
Codrul'țul cu frunza,
Maică-sa cu gurița
Și mindra cu inima.

Că decînd badea s'a dus
Nici un fir pe fus n'am pus,
Decînd de-acas-a plecat
De jele și de bănat,
Furca 'n pod am aruncat.

Văleni (Danpataka) com. Solnoc-Dobîca,

Vasile Voevod.

IOAN ADAM.

MIHAIL SADOVEANU.

București, 7 Iunie 1905

ȚASCĂLUL.¹

*Moșneag senin, eă limpla ta curată
O cer, pe veci, nădejdi mele pază,
Din soarele copilării mele
În ochiul tău mai licărește-o rază.
În suflet simt cum negura se sfarmă
Și se 'mpletește albă dimineață,
Cînd ochiul tău în inimă-mi coboară,
Topind încet cetatea ei de ghiață.*

*Azi, ca un sfînt dintr'o icoană veche,
Blînd imi resai cu fața ta blajină,
Cu zîmbet bun, cu ochi cuminți și limpezi,
Strălucitori de lacrimi și lumină.
Cu tin' resar atitea nestemate
Din ingropatul vremilor tezaur
Și amintirea 'n țara ei mă poartă,
Cu pas încet, în carul ei de aur...*

*Mă văd în pragul zilelor mai bune...
O casă 'n deal cu strașine plecate,
Unde-asculta de sfaturile tale
Atîta ris și-atîta sănătate.
În frunte, tu părea-î un mag din basme,
Cînd soarele trecînd peste fîntînă,
Blînd pătrundea prin strașina de paie
Și lumina bucoavna ta bătrînă.*

*— A fost de mult. — O rază care luptă
Zadarnic cu cîmpiile de ghiață, —
Vezi, astăzi valul altei vieți mă poartă
Și 'nțelepciunea altei lumi mă 'nvață.
Dar sufletul și azi își are cuibul
Acolo sus în satul de sub munte,
Unde și azi zîmbește împăcată,
Curata cinste-a pletelor cărunte.*

*Bucoavna ta, sub pravul de pe grindă,
Își hodinește 'nvăjătura moartă,
Dar glasul tău și azi, la zi de praznic,
Toată povara greului o poartă.
— Pierdut ascult cîntarea ta la strană
Și tainică și sfîntă-mi pare clipa,
Pare că duhul altei lumi m'atinge,
În zbor domol, pe frunte cu aripa.*

*Căci simt plutind prin fumul de tîmie
Sfințenia cîntării preacurate,
Ce-a rumenit o lume cu senina
Cucernicie-a vremilor uitate.
Și 'n ochii tăi văd strălucind scînteia
Din focul mare-al dragostii de lege,
Ce prin potopul veacurilor negre
Ne-a luminat cărările pribeg.*

Octavian Goga.

DUPĂ RIGUROS.²

La apelul nominal legară cunoștință. Cum veniseră toți din provincie, nu cunoșteau pe nimeni în vîlmășala aceasta de candidați tineri, mult mai tineri de cum erau ei. Hotărîră să se așeze mine dimineață la aceeaș masă, să se ajute împrumutat la tema scripturistică. Erau cînci profesori, cari se prezentaseră pentru examenul din urmă, să-și ia diploma.

Cel mai bătrîn, un neamț ca de 45 de ani, părea foarte îngîndurat și abătut. Trecuse peste jumătatea anilor de serviciu, fără să-și fi isprăvit examenele. Nădăjduia să o mai încurce cîțiva ani cu profesura, pe urmă să-și ceară penzionarea. Om cu familie — avea cînci copii — nu se mai încumăta să-și cerce norocul la examene. Trecuse cu chiu cu vai peste cele două, înainte cu vr'o șase ani; la al treilea s'a prezentat însă numai după multe somări și amenințări, că-l vor scoate din post.

Cel de al doilea era un rutean maghiarizat, băiat foarte tînăr, isprăvisc cursul numai înainte cu un an. Se vedea omul bine pregătît, dar se plîngea, că e bolnav.

Al treilea era un călugăr piarist, un tînăr ca de 24 de ani, foarte palid, cu ochi pătrunzători.

Al patrulea era un ungar de pe la Seghedin. Un băiat vesel și nepăsător, care făcea haz de mutrele speriate ale celorlalți.

— Ce, dlor colegi, vă e teamă? Uitați-vă la mine, nici n'am luat cartea în mînă și am să trec, la sigur. Din istoria filozofiei n' m cetîț decît pe Spencer. Am presimț, că din el mă ascultă. La o întrebare n'o să știu nimic. O să mă prefac, că nu-mî vine în minte, pe urmă oi spune eă ceva, o prostie, fără îndoială; profesorul se va înfuria, va vorbi el jumătate de ceas, apoi îmi va zice: ian zi ceva despre Herbert Spencer, că numai acum a murit... Ce drac, trebue să aibă omul și noroc, că numai cu mintea n'o scoți la cale!

În sfîrșit, al cincilea era Român, un băiat mic și îndesat, care spera să ia o catedră la Brad, sau la Brașov.

Luară masa împreună. Și nu se mai slăbiau din întrebări. Fiecare era curios de cunoștințele

¹ Din volumul „Poezii”, sub tipar.

² Din volumul „Icoane”, sub tipar.

ceiualalt și cerca să se lămuriască asupra unor chestiuni, cari i se păreau încurcate. Discuția se continuă la cafenea, pînă sara.

La cină erau deja pretini bunî, cași cînd ar fi fost tot împreună, și neamțul ca mai bătrîn, le zise:

— Apoi, dacă îmi permiteți — servus colegii!

Și ciocniră halbele.

Discuția urma înainte, percurgînd în liniamente mari, întreg materialul.

— Așa, toți cinci laolaltă, zise ungurul, am scoate noi la cale un examen foarte cinstit.

Se culcară de vreme, ca să se poată prezenta cît de dimineață la examen.

Înainte de șapte se întîlniră la dejun, sorbiră cafeaua în pripă și porniră.

Ocupară masa din colț, așteptînd cu neastîmpăr distribuirea tezelor scripturistice.

Studentii ceiualți, cari se pregătiau pentru examenul întîi sau al doilea, se plimbaū agitați, așezîndu-se la cîte-o masă, ca să-și schimbe în curînd locul, lingă cîte-un pretin, sau lingă vr'o „autoritate“ oare-care, recunoscută.

— Se caută un filozof clasic!

— Se caută un filozof modern!

— Se caută un matematic!

— Un vis-à-vis se caută, domnilor.

Rideau cu toții și făceau gălăgie, ca să-și mulcomiască emoțiile spaimei lăuntrice.

Cei cinci, cari nu aveau a face cu ceiualți candidați și erau avizați numai la puterile proprii, steteau liniștiți la masă.

Într'un colț, o filozoferiță speriată, nu știa unde să se așeze.

Se ridică un candidat dela o masă:

— Dșoara nu poștește cu noi, sintem matematici?

— Nu, dle coleg, eu sint pentru franceză-germină.

— Franceză-germină, strigă el tare, se caută un loc pentru franceză-germină!

O așezară și pe ea.

Se făcu tăcere.

Prezidentul comisiei examinătoare intră grav, uitîndu-se pe de-asupra ochelarilor.

Plicurile se distribuiră.

Fiecare examina scrisoarea și sigilul, înainte de a rupe plicul. Un murmur ușor se auzi în sală. Vedeai pe cîte unul rizînd îfundat, de bucurie că luase o temă ușoară și o comisiune foarte bună; alții steteau cu teza în mînă, galbinî de spaimă, citînd, pentru a nu știu cîta ora, titlul tezei, fără să-l înțeleagă...

Cei cinci erau liniștiți. Primiseră lucruri ușoare de pedagogia practică; singur piaristul avea să scrie despre Etica lui Spenser.

Ungurul făcea haz:

— Nu v'am spus? Mie mi-a fost destinată

teza ta, dar a greșit dobitocul ăla de servitor plicurile.

Și se apucară de lucru.

Pe la zece, intră servitorul cu sticle de bere și cu chifle.

Pauzău cu toții, aprinzîndu-și țigările, recitîndu-și lucrările în tihnă și schimbînd, din cînd în cînd, cite un gest dela o masă la alta.

Prezidentul se încrunta de după ochelari.

— Rog pe domni să fie în liniște...

Se făceau abonamente pentru prînz, care îl luaū acolo, și servitorul János, cu mustățile lungi și unse, incasa paralele, făcînd glume, lăsînd în urmă-î un miros foarte tare de rachiū de prune...

Pe la patru după amiaz, cînd mai erau în sală numai vre-o zece candidați din cei nouăzeci de azi-dimineață, eșiră și ei.

— Să vă spun eu una, zice Ruteanul. Să lăsăm discuțiile la o parte, că numai ne zăpăcim. Facem o excursie pe Gellérth, luăm o bere și ne culcăm de timpuriū, ca să fim limpezi pe dimineață. Ce-om ști om ști; sintem osteniți noi de ajuns!

Se despărțiră de timpuriū, urîndu-și reușita și făgăduîndu-și să se întîlniască în ziua următoare la 12, la „Drexler“.

***

La unsprezece ore piaristul scobora treptele otelului suțeran dela „Drexler“. Se uită împrejur, — nu venise încă nimeni.

Se așeză la masa din colț, în apropierea ușei, și luă o bere. Era liniștit; știa că o să treacă și a și trecut. Răsfoia jurnalele în tihnă, fumîndu-și țigara. Din cînd în cînd se uita la ceasornic.

Apăru după o jumătate de oră Romănu. Îl văzu de departe, prin sticla ușei, că a izbutit și el.

Își strînsesă mîinile cu căldură.

Urmară întrebări și răspunsuri grăbite. Fiecare era curios de întrebările ce le prinse ceiualt, de observările profesorilor, de reușita celorlalți.

— Neamțul și cu Ungurul isprăvesc în curînd. Aud, că le merge bineșor; Slovacul s'a retras.

— Cum așa?

— Spunea că i-a venit rău... Pagubă de el săracu, era așa de bine pregătit.

-- În sfîrșit, poate îl vor admite în luna viitoare, dar bieții ăstiaialți doî de-ar scăpa teferi, că mi-e cam groază...

— Zău și mie... Ce prostii mai sint și examenele estea, la vîrsta noastră. Să știū că ajung ministru-președinte și n'aș mai face unul... La vîrsta noastră să memorizezi ca un copil date biografice, teorii filozofice, care de care mai în-

curcate. Înțeleg să te ocupi în specialitatea ta, dar' ce nevoie am eu, ca profesor de matematică, de teoriile lui Kant?...

— Și unde o să te aplici?

— La Brad, sper, ori la Brașov.

— Aveți gimnazii profesionale, așa e, dar propuneți ungurește?

— Nu, românește.

— Românește, cum se poate?...

Și piaristul rămase uimit de această descoperire cu totul nouă.

Trecuse de amiază și ceilalți nu se mai arătau.

— Să știi că-î rău de ei, zise călugărul și-și comandară prânzul.

Într'un târziu, apare Ungurul cu mutră desperată, izbește pălăria pe un scaun și cere o bere.

— Prost lucru, fraților! — Soarbe păharul dintr-o înghițitură, își șterge mustățile și — tace.

Tac și ceilalți doi, căci nu mai aveau nevoie de explicații.

— Adică nu glumești, întrebă într'un târziu piaristul, n'ai izbutit?

— Eu? am izbutit, frate dragă, dar bietu Neamtu s'o dus dracului... Ce porcărie! Zău, mai bine ne-ar fi trântit pe toți numai să-l lase în pace pe bietu bătrîn. Să-l fi văzut săracu cum plîngea, de nu-l mai puteam oprî... Nu l-am putut aduce cu mine; a spus că merge de-adreptul la gară și nu mai vine în Pesta cît trăește.

Stău cu toți posomorîți sub povara acestor știri, îmbucau rar și abia scoteau cîte o vorbă.

Târziu, cînd isprăviseră cu masa, ungurul începu iarăș cu glumele:

— Cît pentru mine — cum v'am spus. M'a întrecut ceva despre Hegel. Eu nimic: Am încurcat ceva, ce am prins alaltăeri din discuția voastră. Prost voi fi încurcat-o, căci se infuriase rău profesorul. Mi-a vorbit jumătate de cias. Pe urmă, îmi zice cu un zîmbet ironic: Dta, dle candidat, dacă nu cetești cărți de studiu, de sigur cetești jurnale... Zi ceva despre Herbert Spencer, măcar datele biografice...

Rideau toți trei cu hohot.

— Zău, nu vă minșesc... am dat un răspuns de și eu mă minunam. Norocu, mă, dacă nu-î năroc nu-î și — pace!

Încetul cu încetul conversația deveni mai veselă. Simțiau o mare ușurare în suflet la gîndul, că au scăpat de o povară așa de neplăcută. Le vinea să zîmbiască la cugetul, că în sfîrșit o să pună mina pe diplomă.

A, diploma!

Un petec de hîrtie, tipărită frumos și scrisă cu rond, o bucată de pergament, pentru care ai cheltuit cei mai frumoși ani din viața ta. Și de acest petec de hîrtie e legată inteligența ta,

înaintarea, deștinicia, viitorul și viața ta înăgă. Odată ce-o ai în mînă, îi notezi numărul și datul, pe urmă o arunci între hîrtiile ne-trebnice.

Ești om cuminte; cuvîntul tău are greutate.

Cei trei pretinî își petrecuă povestindu-și planurile, cariera ce o vor percurge.

— Interessant, începu Românul, că nu simțesc bucuria, pe care speram s'o resimt. Sint vesel ce e drept, — dar unde e veselia de acum — pe lîngă ceea cînd am isprăvit gimnaziul? Mă văd cum stam înaintea gimnaziului, cu chipiul pe ceafă, cu certificatul de maturitate în buzunar. Cine era mai fericit decît mine? Și cine era mai cuminte? Astăzi?... Simțesc ce e drept o ușurare, dar fericit nu sint; iar cît pentru cumînțenia mea, nu mai am iluziile de odată. Cu cît adîncești mai mult științe, cu atît afli cît de puțin știi însuși. Cît despre viitorul fericit — nu știi ce să zic. Că jumătate din viața mea s'a dus — jumătatea cea mai frumoasă — restul nu mai poate avea farmecele și emoțiile celui dintîi...

Piaristul avea planuri înalte. Avea nădejde să ia o bursă dela stat pentru Paris sau Berlin; ungurul era cel mai fericit.

— Eu nu mai merg nicăiri. Bine că m'a scăpat Dumnezeu teafăr și cu pielea întreagă...

Sara, pe la unsprezece, își urmau poveștile în colțul unei berării de vară. Rideau și erau vesei acum cu toții.

Ungurul se ridică deodată.

— Uite, Neamtu!

Se uitau cu toții înspre intrare. Într'adevăr, în întîiul moment li-se păru că-î el. Cu pălăria trasă pe ochi, cu barba galbină și frumos peptănată în două părți, aducea mult cu bietul neamț. Dar nu era el.

Pe o clipă, iccîna lui le trecu pe dinaintea ochilor minții. Îl vedeau ghemuit într'un colț al cupeului, cu pălăria trasă pe ochi, ațîpînd ca să se treziască la intervale foarte scurte, în trăsări nervoase. Și în barba lui galbină și frumos peptănată în două părți, în care străluciau cîteva fire arginții, sclipia, la lumina nesigură a lampei de gaz, o lacrimă uitată.

A FOST...

De mult a fost... și n'a fost vis,

A fost o serbătoare,
Cînd sufletul mi s'a deschis

În fața ta, o soare!

Și tu atunci încetineli,

Cu razele-ți lumine,

Te-ai așezat frumos în el,

Că-ți era drag de mine.

Și-a fost apoi că mi-am uitat,
Cum uit întotdeauna,
Să trag zăvorul pe 'nsărat
Cind candelă mi-e luna,
A fost, că omul prost și rău
Luind un pumn de tină
L-a aruncat în raiul tău
De raze de lumină.

Și-am plins atunci... dar am aflat
C'afară-î primăvară
Și sufletul mi l-am lăsat
Deschis și-acuma iară.
Și luna Măi și-a găzduit
În el atîta floare...
Iar eă visat-am liniștit
Ca 'n vechea serbătoare.

Și iar a fost, că omul rău
Găsind lipsind portarul
Venit-a din cuprinsul său
Să fure florî, tîlharul,
Dar nu știu cum, că l-am simțit
Venind, cum vine norul,
Si-atuncea trist și liniștit
Am tras ușor zăvorul.

Și sufletul de-atunci mi-e 'nchis
— Povestea asta este —
Și nu știu dac'a fost un vis
Sau dac'a fost poveste,
Dar știu că florî mai am și-acum,
Crescute la lumină...
Ursite să le 'mpart pe drum,
La cei legați de tină.

Z. Bârsan.

INTRE DOUĂ LUMI.

„Ce-ai căutat tu la oraș,
Sărmane păstorăș?”
Șt. O. Iosif.

De șeisprăzece ani învăța carte, de șeisprăzece ani muncia din greu, în luptă cu grijile și cu nevoile unui băiat sărac. Acum era mulțumit, dacă nu penetrucă studiul i-ar fi dat puțința de a pătrunde și judeca totul, așa cum își inchipuia el în vîrsta înflăcărată de optsprăzece ani, cel puțin pentrucă studiul îl deprinsese a vedea lucrurile obicinuite mai în lumina lor adevărată și pentrucă de-acum avea să-și facă un trai mai rinduit, mai omenesc.

Fusese numit ajutor de judecător într'o capitală de județ. Tatăl lui, pe care de patru ani îl perduse, era om bine văzut în Ciorchinești. Moșnean vechi, sătenii nu-i ziceau altfel decît „boerule”, cu toate că numai boer nu era el. Avea, ce-i drept, treizeci de pogoane de pămînt, cu vie și holdă de pruni, cum nu se gă-

siau în împrejurimi, dar umbla îmbrăcat în haine de dimie albă, și muncia la cîmp ca ori și care. Rămăsese vădov de mult și nu se mai însurase cu toate îndemmurile rudelor și prietinelor lui. Învățase cartea, care se putea învăța pe vremea lui, la el în sat, dar era om chibzuit, cu socoteală și pricepere și de aceea trecea de bun cărturar. Fusese în mai multe rînduri primar și perceptor.

N'avea decît un copil, dar să-l vadă pe copil procopsit, să trăiască mai în ușor, că el prea s'a fărîmat în sec o viață întreagă. Îi iubia pe copil, dar nu l-a răsfațat nici odată, fiind că era din firea lui om tare la inimă și aspru.

Cît a fost copilul la școala din sat, îl asculta sara întotdeauna înainte de culcare; cînd copilul trecu la liceu nu putea face altceva, decît să vină cît mai des și să întrebe cum merge. Nu-i scria o scrisoare în care să nu-i spună în vorbe grele, dar părintești, să învețe și să se poarte bine. Pe vacanță ținea să aducă în totdeauna cărți și să citească, să-i citească și lui, să vadă ce învață ei acolo. Copilul cînd venia în sat sta mai mult în casă, tată-său îl cam feria de întîlnirile cu băieții, cu care învățase el cartea. „Ce vrei să înveți dela ăia, numai ce te hăimănești de geaba și-ți împrindezi gîndurile.”

Și copilul a ascultat pe tată-său și i-a prins bine. Era cel mai bun elev din clasa lui, învăța bine și era așezat ca o fată mare. Se simțea mulțumit totdeauna și era împăciuitor și blînd. Nici odată nu s'a certat cu colegii lui și-i drept că-l și iubiau, unii cu iubire adevărată, alții numai așa ca să aibă la cine alerga la lămuriri, cînd lecția ar fi fost prea grea.

Îi plăcea cîmpul, verdeața, pădurea, munții; îi iubia cu o dragoste neînțeleasă, acunsă în sîngele, în sufletul lui și de aceea serbătorile nu și le petrecea altfel decît eșind din oraș și stînd ziua întreagă pe cîmp, în lumină, în cer liber, pe iarbă verde. Era chemarea spre natură a unui șir neîntrerupt de strămoși, care ținuseră toți de coarnele plugului și mulseseră oi.

Creștea și par'că ar fi fost ceva din povești: se făcea tot mai voinic, cu toate că unii răutăcioși, în voia cărora nu putea intra, îi ziceau de multe ori: „Ai să te înozi, mă băete, de atîta carte, ai să rămîi un pichinduț”. Mîntea îi era limpede și profesorii îl apreciau tot mai bine. Așa a dus-o cei șapte ani de liceu, fără gînduri chinuitoare, fără grijî, fără zbućium. Simția însă că n'o să fie în totdeauna așa, mai ales cînd i se vorbea de greul vieții în București, de acele visuri zdrobite, de acea mare mulțime de flămînzî care cer pine. Citia pe Vlahuță și-i rămînea și lui în suflet, par'că, un fel de drojdie de melancolie, un strat subțire, ascuns în adîncul sufletului lui, din care eșia

par'că o suflare tainică, neînțeleasă, de părere de rău pentru trecut, de grijă pentru viitor. — Pe de altă parte auzia de acea viață zgomotoasă studențiască, de-acele petreceri aproape desfrinate, de acele manifestațiuni de cele mai multe ori superficiale, de acel naționalism de stradă, foc de pae amețitor, și nu știa ce să creadă. Visurii zdrobite cu petreceri sgomotoase nu se împacău, ori erau două păduri din care una plîngea în sărăcie și alta își cheltuia prisosul de viață în beții naționale, ori că aceiași tineri jucau poate pentru a face efect; poate fiindcă așa le poruncia sufletul lor tânăr, și un rol și pe celalalt. În orice caz, simția că el nu se va putea împăca nici cu unul, nici cu altul; simția că e destul de tare ca să răzbiască printre miile de flămînzî fără să geamă sub loviturile și greutatea sorții, simția că e destul de cumpănit ca să nu treacă în gloata celor zgomotoși.

Dar firea omenească mai are și alte coarde. La optsprăzece ani nu-ți mai poți păstra în totdeauna seninătatea sufletului, oricît ai fi de rece și de chibzuit. Te frămîntă doruri nedesluite; une-ori îți vine să alergi, să sburzi, să joci; alte-ori ai sta ciasuri întregi pierdut, privind o floare, un apus, un amurg. Era într-o vacanță de Paști. O zi frumoasă, luminoasă, caldă, o căldură și-o lumină blîndă, înviorătoare ca un balsam, o zi în adevăr primăvărată, cum rar poți avea. În grădini, pomii își desvăliseră bogăția lor de flori, unele mai roșoare, altele mai albe, prin care se mișcău cu zumzet albine și ciripiau cîntețe și vrăbii. Mai sus pe deal, o pupăză se îngina cu un cuc. Era atîta bucurie, atîta serbătoare în întreaga natură. Pe poiana din dreapta circumei se închibase hora. Flăcăii și fetele jucau într-o pornire de veselie, în care par'că-și uitau de ei, după cîntecul aci legănat, aci pripit și mărunt al lăutarilor. L-a cuprins atunci un fel de duioșie, de dor, care nu știa de unde vine: de sub arcușul lăutarului, ori dela fețele acelea zimbitoare, sănătoase, pierdute într'un avînt de bucurie. Sufletul îi era prins într'o vrajă nespūsă. Un fel de muțenie, de sfirșială, în care se simția așa de bine. Pe dujmanul cel mai înverșunat și-l-ar fi iertat atunci, dacă l-ar fi avut. Privia pierdut, fermecat.

Ar fi dorit poate să se prindă și el de brîu cu tovarășii lui de copilărie, să-și uite de el în legănarea jocului. Simția cum par'că un om nou se deșteptase în el. Un dor nedeslūt it îi năpădise sufletul într'atit, încît își inchiupia că nu va mai fi în stare să facă ceva pe urmă. Era un fel de chin și de amarăciune în dorul acesta, și totuși așa de mult îi plăcea starea asta sufletească. De s'ar fi prins în horă, de-ar fi putut și el să priviască pe sub sprîncene

chipurile acele naive în simplitatea lor țărănească, s'ar fi socotit și el, — ceace-i așa de greu, — fericit. Și s'a prins. Inima îi bătea tare, un fior par'că-i trecu din cap pînă în picioare și pe ochi i se așternu un vâl de o clipă. Cu cită dragoste s'a prins a doua și a treia oră și cit de desăvirșit de mulțumit, ca cine știe după ce ispravă mare, își ștergea fruntea de sudoare. Viața de școală îl închisese par'că între niște pereți strîmți și reci de mănăstire, de unde nu-i era îngăduit să vadă lumea cu bucuriile ei. De acum par'că începea și el să trăiască. Și-și bătea capul, oare fi-va mai greu sau mai ușor de-acum să stea între aceleași ziduri, oare nu va perde dorul de muncă? Și căutînd răspunsul, simția în el o putere să spargă piatra în mină, o putere cum nu mai avusese pînă aci nici odată și care de bunăsamă, își zicea el, nu putea să-l facă leneș. Era un element nou în viața lui monotonă și de acum par'că avea și el ce aștepta.

Dar toate pornirile acestea îi adormiră în cuțele sufletului. — Vara viitoare, cu greutatea ce avea de îndurat cu dusul lui la București, se uni cea mai cumplită nenorocire ce l-ar fi putut izbi: perdu pe tată-său. Nu s'a lăsat să fie așa de frînt de durere, ca să se opriască din drumul pe care îl apucase; dar nici bucurie n'a mai putut avea. Se induioșa cînd își amintia de jocul lui dela Paști, dar nu-l mai putea dori, nu mai putea dori nimic în lumea asta. Toate puterile lui sufletești se concentraseră în studiu. Muncia mereu și muncia în silă, fiindcă era sărac și trebuia să munciască și pentru alții, ca să poată trăi.

Se nchise în el însuși, nu putea să sufere acele societăți studențești, nu putea să sufere manifestațiile și petrecerile colegilor lui. De-aceea, pe cit îl iubiau, fiindcă era sefios, inteligent și muncitor, pe-atit îl urau studenții, cari îi spuneau, că „n'are idee ce-i viața“, că-i uruz, că-i călugăr.

În chipul acesta trecuseră anii de studiu și acuma în capitala unui județ intra ca un ajutor de judecător în viața cea mare.

După cele dintii clipe de mulțumire sufletească urmase desamăgirea. Orașul era cosmopolit, cei mai de samă de abia își vedeau de afacerile lor bănești și nimic mai mult. Spera să găsiască un cerc intelectual în care el, cel ce nu iubia fleacurile și nimicurile, să poată petrece și nu l-a găsit. Lumea aleasă își petrecea vremea de răgaz la cafenea, plîngîndu-se vecinic că n'are distracții, schimbînd în fiecare zi între ei aceleași banalități sarbede, drept ori ce discuții, comentînd într'un chip ce i-se părea ridicul faptele celor dela centru și evenimentele din lumea 'ntreagă. În față se giugi-

uliau unii pe alții, în dos totdeauna se vorbeau de rău.

Față de femei păstrau totdeauna cele mai stricte reguli de bunăcreștere, cu toate că le osîndiau pe toate.

În astfel de lume nu puteai spune o vorbă, care să nu se fi mai spus, fără să fii privit cu dispreț și fără să nu fii osîndit de savantlic. Era o lume care repeta vecinic aceleași vorbe de măgulire seci și afectate, aceleași vorbe defăimătoare. Par' că sufletul lor artificial ar fi fost croit la toți după același calapod; privind lumea asta, aveau impresia unor frunze picate pe un lac, care stau, putrezesc, pentru a cădea altele și pe care de abia din vreme în vreme le face vintul să miște leneș într-o parte sau alta. Se vorbea de iubire și recunoștință, de caritate; dar par' că și simțimentele acestea le împrumutase de undeva. Ci lui îi treceau pe dinaintea ochilor toate durerile acelor care veniau la cumpăna dreptății, rupti, osteniți, lăsându-și holdele neculese pentru o palmă de pământ, pentru încovoetura unui stog, și el par' că suferia cu ei.

Încea câte odată între de-ai lui să aducă vorba despre atîtea puteri sleite în dujmăni și procese zadarnice, dar i se răspunsese:

„Ha, ha, de ce se interesează Aldescu; ce, mă, alt ceva mai bun n'ai de făcut?”

În astfel de împrejurări, Aldescu se simțea vecinic stingher, sta vecinic tăcut. Și totuși, tinereta lui i-ar fi poruncit să vorbească, să glumiască, să ridă, să se miște. Trăia între oameni și totuși par'că era pustiu. Starea aceasta nu o putea el răbda multă vreme. De aceea cînd colegii îl invitaseră la un bal, el primi fără codire, vrea să fie om în totul: la datorie și la petrecere.

S'a dus.

Cînd a intrat în sala mare, în care parchetul sclipia pe jos ca ghiata, în care tablourile de pereți, perdelele bogate dela ferestre și gâtelile ce făceau din lumină strălucitoare ape, ce se perdeau la nesfîrșit în oglinzile de pe pereți, cînd a fost izbit de susurul șoaptelor și al rîsetelor, de fîșitul rochiilor de mătase, de mirosul de parfumuri ce plutia în feeria asta de lumină, de culori și de răsfrîngeri, i se păru că a pășit pe alt tărîm, în altă lume.

* * *

S'a întors acasă. Nu fusese în viața lui așa de zdrobit, de deprimat. Par'că pierduse ceva ce nu va mai putea redobîndi, par'că-i lipsia ceva. Se simțea mic, umilit, avea senzația acelor pe care-i mustră conștiința, fără ca la el să fi fost vr'o vină pe care s'o fi făptuit și pe care s'o ispășiască. Nu-și iubise nici odată decît rudele și prietini și prin urmare nu știa ce-i gelozia. Și totuși, acum i se părea că-i

gelos. Pe cine însă? Pe pretinul lui cutare, care avusese la bal un „succes imens“, cum îi spuneau colegii lui, pe cel care fusese înconjurat mereu de domnișoare, pe celalalt care dansa așa de minunat; nu, pe nici unul, toți erau băeți de treabă, ce avea cu ei? Și totuși era gelos pe ei pe toți, pe lumea întreagă ce fusese acolo și care nu-i pricepuse zbuciumul sufletesc.

Se încerca să fie rece, să nu-i pese; își zicea „ce am eu cu lumea, lasă lumea să priviască viața așa cum crede, să petreacă cum îi place, cu ce drept cer eu să fie așa și nu altfel, e obligat cineva să țină samă de starea mea sufletească, de judecata mea senină, limpede despre viață, despre oameni?”

Și totuși nu putea. Simția un nod în gît, o greutate pe inimă, avea nevoe să plîngă, să se jeluie. Dar cui și pentru ce să-și desgoliască un suflet, pe care el îl socotia slab, fiind-că nu știuse să trăiască în el, în cercul lui individual, fără emoții și mereu același?

Și apoi singur se ridica în contra propriei sale simțiri.

„Nu se poate să trăiești în afară de lume, ești om înainte de toate și n'ai atîta putere, atîta fond de energie, de vitalitate proprie, ca să-ți crezi o lume a parte. Ar trebui să fii prea mîndru sau prea nesimțitor pentru asta.“

Îl cuprîndea apoi un fel de înduioșare, un avînt de dor, de dragoste pentru toată lumea, o sîrșială sufletească în care i se perdea sufletul ca în acordurile unei armonii tainice și atunci se simțea par'că mai alinat. Dar iar începea revolta, iar începea singele să clocotiască. De ce nu fusese și el mulțumit? De ce rămăsese așa de stingher în sală? De ce în jurul lui nu se strînsese comoara aceea de tinerete, de ce vorbele lui nu produceau nici o impresie, de ce glumele lui nu stîrniau risul? De ce-și daă ghiolduri fetele pe la spate și de ce de ațitea ori îi întimpinaseră vorbele cu „Hm“ și cu o mișcare a feții, în care colțurile gurii se lăsa în jos, ochii se plecau într-o parte exprimînd un dispreț ce-l rînia în adîncul sufletului? N'ar fi trebuit să fie așa, fiind-că își amintea că vorbele lui erau cumpănite ca de obicei, și în cercul cunoscuților lui de acum nu trecea de om ursuz. Atunci de ce? Și iar căuta să-și îndepărteze gîndurile ce-l munciau: „Ce deșertăciune, ce efemeiat! Cum, fiind-că n'am avut în jurul meu un roi de rochii, de aceea mă zbucium, mă frămînt. Vezi-ți de treabă, tinere, prea te-ai coborît. Tu ai preocupățiuni mai mari, aspirații mai înalte“.

Dar nu era numai atît. La dans, domnișoarele se ridicau cu greutate cînd le poftia el, și după două, trei ocoluri îi aruncau un „merci“ așa de rece, de sec, de disprețuitor încît îi zdro-

biau tot farmecul unei clipe de adevărată petrecere. Poate nu ştia să danseze, dar atunci de ce-l aduseseră cu ei prietenii lui şi de ce-i spusese de atâtea ori: „Mă, dansez perfect“. Ah şi prietenii! Cum îşi mai aduce aminte şi de ei, cum i se urcă singe în cap. Prietenii, ce vorbă goală! Prietenii pe băncile şcolii, prietenii la examene, la lucrările de alcătuit, dar în societate — de, fiecare pentru el — l-au lăsat stingher într'un colţ, s'au făcut că nu-l văd, l-au uitat. Şi-şi închipue că l-au mîngăiat, dacă i-au spus la sfîrşitul petrecerii: „Ce Dumnezeu, mă Aldescule, fusesi așa de indispus azi; ce, şi s'au înecat niscai-va şlepurii?“

Poate că nu era el făcut pentru petreceri de felul acesta, nu era el menit să se îmbete de vraja unor ochi, de gingăşia unei figurii, de plătirea într'un vals. Dar fuseseră şi oamenii bătrîni în sală şi femeii bătrîne şi nici în discuţia acestora nu putuse intra. Şi aci deodată rămase ca trăznit, un cui par'că intrase prin tîmplele ce-î svîcniău. Auzise pe o bătrînă întrebînd pe furis: „Frumuşel băiat, dar e de familie?“ Cum de familie? Era feciorul moşneanului din Ciorchineşti. Atunci i-se făcu o lumină în creier. Da, el era feciorul moşneanului din Ciorchineşti, el purtase opinci şi cojoc; pe faţa lui, în părul, în conformaţia minilor lui era întipărit semnul de „ţăran“; şi aici, în sala aceasta, era adunată „lumea bună“, tinerii şi tinerele „de familie“, care nu puteau suferi în mijlocul lor pe un bătăran, pe un mitocan care n'avea familie. Şi cită ură îl cuprinse cînd se gîndi la răspunsul ce trebuie să fi primit bătrîna cînd a întrebat „E de familie?“ Acum pricepu golul ce-î rămînea în suflet cînd auzia în sală vorbe ca dealde „Să-î spuî sărutări de minî lu mămiţa“, „Papa s'a înapoiat dela Bucureşti?“, „M'am întilnit cu verişoara ta la Constanţa, dragă lăncule“.

Pentru mămiţa lui nu erau sărutări de minî, el n'avea verişoare cari să petreacă vara la Constanţa şi „papă“ al lui dusese viaţă grea de plugar în Ciorchineşti.

Ce dragoste îl cuprinse atunci pentru tată-său, ce sfînt, ce luminos îi apăru în sufletul său turburat, cum l-ar mai fi îmbrăţişat în faţa întregii acelei lumi bune, fiind-că simţia că numai el îl iubeşte cu adevărat. Icoana lui tată-său îi apăru ca un liman de scăpare.

Ah ce scîrbă! Fac pe aristocraţii. Mai înţeleg mîndria unei clase, care în acea vechime măreaţă îşi număra strămoşii pînă la regi, ori pînă la zeii; dar voi parveniţii?!

Strămoşul lui cutare a fost ţăran ca tată-meu, moşul celui alt trecut în ţară numai cu desăgii pe spinare, cutăruia i-a rămas averea unui boer bătrîn, cel din urmă din o viţă veche, în casa căruia era fecior de masă ş. a. m. d. — El n'a-

vusese timpul să se ciopiască, el nu putuse să parvină, el păstrase firea lui mitocănească: nu putea să fie „fin“ în conversaţie, adică în schimbul perpetuu de nimicuri, nu putea să arunce în treacăt domnişoarelor complimente neadevărate, cari le fac să se creadă, nu-şi putea pleca pînă la pămînt spatele, nu putea să fie mlădios, uşuratic, prefăcut, delicat, nu putea să rostiască la fiecare moment: „merci“, „pardon“, „scuzaţi“.

Nu mai era de trăit, simţia că n'o să poată îndura privirile nici unuia din cei ce fuseseră în sală. Voise să intre în lumea cea mare, voise să-şi transforme existenţa, săracă pînă acum, într'un şir neîntrerupt de petreceri şi de bucurii şi de desamăgirea urmase.

Ce mult ar fi dat să fie nesimţitor! În locul lui, un nesimţitor ori nu s'ar fi dus, ori dacă s'ar fi dus ar fi rămas rece, şi ca să petreacă şi el, ar fi golit cîteva sticle de vin ori de bere. Şi apoi urmaşii aceluia, crescuţi dela început în „lumea cea bună“, ar fi încetat de a fi „mitocani“, ar fi început şi ei acelaş joc, cu vr'unul pe care cei de jos îl aruncă în rîndurile celor mari.

Dar el nu putea, nu putea trăi singur, dar nici în mijlocul lumii acesteia nu putea trăi. Lui îi trebuia de-aî lui, o lume în care să fie şi el ca la el acasă. Atunci îl cuprinse o cumplită părere de rău că plecase din mijlocul ţăranilor. Fuseseră singurul copil şi ar fi avut cu ce trăi: treizeci de pogoane de pămînt e o avere frumoasă. S'ar fi jucat, copil, cu cei de vîrsta lui, ar fi păzit vitele; flăcău, ar fi învăţat hora cu cei de sama lui şi ar fi făcut ghiduşii cu fetele, şi-ar fi luat o dojană, venise la oraş să caute trai bun, mulţumire şi fericire şi găsia în el zbucium şi în afară de el dispreţ. Şi ar fi blestemat pe cel ce-l îndrumase pe calea aceasta, dacă acela n'ar fi fost tată-său.

* * *

Aşa l-au frămîntat gîndurile toată noaptea. Dimineaţa următoare îl dura capul. Păstra în suflet toată amărăciunea şi mîhnirea de-asară. Era Duminecă şi era liber deci, dar chiar dacă ar fi fost o zi de lucru, tot nu s'ar fi putut mişca din casă. De ce? De bolnav său de ochii lumii? Nici el nu ştia. Din toată frămîntarea gîndurilor de sara şi noaptea îi răsărise unul ca un liman de scăpare. Dacă ar pleca din mijlocul lumii acesteia, pe care n'o putea suferi? Dacă s'ar face iar ţăran, dacă s'ar întoarce la pămîntul lui tată-său ca să uite visul acesta amăgitor? Avea de învins prejudecăţile tuturor ce-l cunoşteau, avea de liniştit

umirea țăranilor, care s'ar fi întrebat: „Ce s'a întâmplat cu feciorul lui Boer Aldea?“, dar mai curînd le-ar fi învins toate acestea decît pufuirile de ris, bațjocurile din spate și disprețul din față.

O hotărîre mare nu se poate lua decît dintr'o pornire mare, dintr'o revoltă ca cea de-asară. La el, de data aceasta nu s'a întâmplat așa. I-a venit în cap ideea aceasta ușor, pe nesimțite, ca un preluđu și cu cît trecea cu atît i se pironia mai tare în suflet; cu cît îi scădea revolta, schimbîndu-se într'un simțămînt de compătimire, cu atîta îl cuprindea mai mult dorul de a pleca în mijlocul țăranilor, pe care-i iubia fiindcă îi știa muncitorii, cinstiți și cu sufletul curat. De acum toată învățătura și toată experiența lui trebuia să fie în folosul acestora. Era în stare să se jertfiască pentru ei.

O săptămînă nu l-a părăsit o clipă gîndul acesta; se culca cu ei; la serviciu se ducea, dar era așa de desarmat, așa de închis în el însuși. Vorbia încet și foarte puțin. De abia întindea mîna dimineața la întîlnire și sara la despărțire. Spunea că-i bolnav și în adevăr că era ofilit și părea că suferă, nici de nervi, nici de pept cum spuneau prietenii și cunoscuții lui, avea dureri sufletești. Gîndia că la urma urmei se va vindeca de pornirea asta, își va oțeli sufletul în drumul în care îl aruncase soarta și dragostea părintelui lui. Dar a fost cu neputință.

Și-a cerut dimisia, sub pretext că sănătatea lui zdruncinată nu-i îngăduie să mai îndeplinească serviciul și doctorii i-au spus să se ducă undeva la țară, dacă vrea s'o mai ducă.

* * *

Ce ușurat s'a simțit în Ciorchinești! Sătenii aū rămas trăzi niți. Cel dintîi lucru a fost să se ducă la preot, la învățător și să le lămuriască cît putea mai bine, ascunzînd însă adevărata pricină, — de ce n'a rămas în serviciul ce cu atîtea osteneli apucase. Le spuse ca celor din oraș că sănătatea nu-i îngăduia de fel să mai trăiască așa cum începuse și că doctorii îi recomandase să trăiască la țară și să caute cît mai multe bucurii.

Își puse în rînduială casa părintească, în care de atîta ani nu petrecea decît vacanțiile, chemă pe Sandu, bătrînul care nu se despărțise niciodată de Aldea și'n grija căruia rămăsese acum averea părintească, și începu să-l descoase despre casă, despre pămînt, despre vie, pruni, despre vite, spunîndu-i că de-acum gospodăria vor duce-o împreună. Avea destul timp să se intereseze, să-și facă planuri, căci era în iarnă și pînă la primăvară, cînd trebuia să înceapă toate sub privegherea lui, mai erau două luni de zile. Nu știa despre cultura pămîntului decît atîta cît văzuse la tată-său, timpul cît petrecuse cu el și

fiindcă alt mijloc n'avea de a învăța pînă în primăvara viitoare, își procură cărți de agronomie și începu să citească. Stăruitor și doritor să știe cum era, într'o lună știa cași cum ar fi învățat într'o școală specială. Asta-i era ocupațiunea de toate zilele. Duminica se ducea la biserică să-și mai aline zbuciumul sufletesc, să roage pe Dumnezeu să-l facă să uite toată viața lui trecută, pentru care avea un fel de părere de rău, ce-l înduioșa din cînd în cînd.

În drumurile ce făcea prin sat întîlnia sătenii, le da binețe și prindea taină cu ei. Cei de-o samă cu el se opriau bucuroși și le părea bine că „domnișorul“ cel învățat al Aldescului nu uitase cine era și-i băga și pe ei în samă. Erau însă sfiicoși și nu putea să-i facă să-îl zică pe nume, cum îi ziceau cînd erau mai mici. Cei bătrîni însă erau și mai sfiicoși și mai neîncredători, de abia le scotea ca cu cleștele vorbele din gură, se uitau în altă parte cînd vorbea cu ei, par'că ar fi vrut să mîntue mai repede și dupăce pleca, îl priviau lung și dau din cap în semn că nu înțeleg. Și nadevăr că nu înțelegeau. Cu adevărat bolnav să fi fost și tot n'ar fi înțeles, fiindcă cine-i bolnav stă și se vindecă acolo unde este, nu la cîmpii. Mai că le venia să creadă că l-aū dat afară pentru vr'o vină, dacă n'ar fi știut că feciorul lui Boer Aldea se purta ca o fată mare. Femeile și fetele îl cinstiau: cînd trecea pe drum se sculaū în picioare și pe dinainte nu-i treceau niciodată, așteptau să treacă el și apoi își vedeau de cale; cîntea asta însă era sacă, rece și par'că ce făceau, făceau dintr'un simțămînt de frică.

Pe el îl rodeau toate acestea. Cine era el? Nu era străin, crescuse cu ei; nu venise să-i spioneze, cum șoptise un sergent liberat odată, fiindcă oricine pricepea: treaba asta n'avea nici un înțeles. Toți știaū că nu mai este judecător, că nu mai primește leafă dela stat, cu agenții căruia ei se purtau totdeauna așa.

Și atunci de ce sfiiciunea pe fețele lor, de ce neîncrederea în vorbele lor, de ce teama în cinstea ce-i dau?

El gîndise că oamenii aceștia, cari de atîteori îl sfătuiseră, îl rugaseră cînd era în liceu să meargă să se facă preot, fiindcă părintele Dumitru îi bătrîn și un străin din alte părți e tot străin, vor sălta de bucurie cînd îl vor vedea, nu-l vor mai slăbi cu întrebările; credea că de-acuma casa lui va fi plină de oameni veniți să se jelue, să-i ceară sfatul. Nimic din toate acestea. Și iarăși începea să devină nefericit. Era convins, că zilele amare sînt înodate cu viața omului și că fără ele n'am fi în stare să sorbim un moment de mulțămire sufletescă; dar lui i se părea că prea e lungă amărăciunea și deprimat se gîndia că poate totdeauna va fi așa și că desiluzia din urmă i-a fost și mai

amară. Momentele de fericire zburau repede, pe când cele de chin îl apăsa cu greutatea lor și-l făceau să-i pară nesfirșit de lungi.

De ce fug de mine? Întrebarea asta nu-î eșia din minte. Poate că nu se purta în deajuns de familiar, poate că era mindru; dar nu, defectul acesta nu și-l putea imputa; poate că perduse deprinderea de-a vorbi pe înțelesul lor și de aceea se feriau de el?

Își inchipuia că va putea sta de vorbă cu învățătorul, cu preotul, care deși nu cu atita cultură, avea multă experiență de viață, mult bun simț și tragere de inimă la faptele frumoase. Își inchipuia că va putea discuta cu ei, luminătorii poporului. Nici oamenii aceștia nu voiau să-î deschidă sufletele lor. El nu putea fi prea tânăr, deoarece era de vîrsta învățătorului, căruia preotul îi da toată încrederea. Și atunci iarăși acel chinuitor „de ce?”

Își deschidea sufletul lui moș Sandu, care-l purtase pe brațe și care îi era acum și părinte și frate și pretin. Îl întreba pe el de ce pustiu acesta în jurul lui, ce fel de om e el de nu prinde nimenea cu drag taină cu el?

„De, domnișorule, lasă să măi treacă, poartă-te Dta tot așa că, vezi, așa sînt oamenii noștri.”

Vorba asta ar fi fost o mîngăere pentru el, osînditul să trăiască vecinic singur, dacă „moș Sandu”, cel ce-î zicea în totdeauna „nepoate”, nu i-ar fi zis „domnișorule”.

Se gîndia că atunci cînd fusese în oraș, viața-î era liniștită, regulată de ciasarile de lucru și de odihnă, și pentru o noapte, de stinghereală a venit la țară ca vecinic să fie stingher, vecinic cu sufletul pustiu.

Venise primăvara, căldura și lumina îl înviorau, îi dau par'că sănătate și viață, îl îndemnau par'că să ridă, să se înveseliască, îi nimiciau drojdia de durere și de dor care i se așternuse pe suflet și-î dădeau puțința de a se bucura.

Era la Paști. În grădini pomii își dezvăliseră bogăția lor de flori, unele mai roșioare, altele mai albe, prin care se mișcau cu zumzet albine și ciripiau cîntețe și vrăbii. În hora ce se legăna voioasă pe poiana din dreapta circumii se învîrtiau, ca și acum cinci ani, flăcăii și fetele într'o pornire de veselie ce-î făcea par'că să-și uite de ei. Copilandrii și codanele de atunci erau acum fete și flăcăi; de abia mai rămăsese cîțiva din flăcăii și fetele cu care jucase el altădată. Și sufletul lui tînăr, neprihănit și simțitor, iarăși i se umplu de vraja aceea nespusă și-l cuprinsese pe el și avîntul de bucurie care se citia pe toate acele fețe pline de sănătate și de viață.

Se prinse 'n horă. Părea că cerul s'ar fi înorat și ar fi răsfrînt o umbră întunecată pe fețele acelea cu o clipită înainte așa de senine, de

zimbitoare. Mișcarea și tropotul se mai încetini și toți îl priviau. Și el, copilul lui boer Aldea, el care crescuse în mijlocul lumii acesteia, în tovărășia flăcăilor cu care juca, se simți străin la petrecerea ei, nu putu îndura focul atitor priviri și-și plecă ochii în jos. Se căi pentru pornirea care-l împinsese în horă, dar totuși jucă pînă la sfîrșit. Golul ce-î rămase în suflet, cînd se văzu așa de stingher printre cei cu care crescuse, fu mai mare decît acela cînd se simția stingher în sala feerică și parfumată dela bal. Și totuși, pe oamenii aceia îi osîndia în purtarea lor, pe aceștia nu-î putea să-î osîndiască: aceia o făceau din mindrie goală, din deșertăciune zădarnică; aceștia o făceau din modestia, umilința și neîncrederea pe care veacuri de umilire le-o infiltrase în suflet. Un „boer” să joace cu ei, le părea un lucru pe care o minte cu scaun nu-l poate cuprinde.

Ah Doamne, și cît ar fi dat să-și piardă conștiința că trăește, în tropotul acela amestecat cu chiuituri; dar picioarele ajunsese prea gingașe pentru asta. El nu-și trăise tinereța, moartea lui tată-soi îi amorfise unele coarde ale sufletului, devenise pustnic în durerea și'n munca lui. Cît ar fi dat acum să se poată hirjoni cu fetele ca ceilalți flăcăi, dar se izbîia de acel stîncos „nu șade bine”, „nu se cade”. Cît ar fi dat să poată măcar vorbi cu ele; dar el nu se pricepea să 'ntrebe: „Ați început arătura, cu cine bagă tată-to boii în plug, juncii i-ați vîndut?”

Cît ar fi dat să se poată prinde de după cap cu flăcăii ăștia și fluerînd și chiuind să se întoarcă sara acasă; dar brațele lui păreau slabe, buzele lui nu știa să fluere și glasul lui nu putea să chiuiască.

Simția că cei șaptesprezece ani de carte, cei unsprezece petrecuți între zidurile orașelor, „prin străini” cum ziceau cu fel de accent de milă bătrînele din satul lui, cînd venia de vacanță acasă, îi cizelase firea lui de țaran, îi rosesese unele asperități, de care ar fi avut atîta nevoie ca să poată fi acum țaran. Și totuși, atîta amarî de ani nu-l putuse face orașan în toate manifestările vieții lui.

Pentru domnișoarele din saloanele elegante el era un „mitocan”, apucăturile erau bătărnești, politeța lui mojieic; în satul lui însă, el era „boerul”, „domnișorul”, „coconul”, mersul lui era lin și mindru, în mișcările lui prea multă gingașie.

Întors acasă, începu să se gîndiască la noua lui situație. Nu putuse să intre în rîndurile conducătorilor, nu putuse să-și cîștige atîta fineță, ca să poată ascunde pe acel amarî „nu-î de familie”; și în nizuința asta a lui se depărtase de țărani, care îl priviau acum cu sfială și cu neîncredere. Țăranii îl făceau „boer”, boerii îl

faceau „țaran“. În aceste două vorbe sta toată dublicitatea firii lui, în aceste două vorbe era lămurită taina nenorocirii sufletului său simțitor. Plecase dintr'un sălaș omenească să ajungă la altul și nu putuse ajunge, rămăsese pe cale stingher, în mijlocul pustietății. Pustietate, căci el vedea bine că între cele două pătri, între care nu era înverșunare, dar nici dragoste, nu era o punte de trecere. Nu era acea societate cultă-conducătoare ardelenescă, formată din elemente eșite din popor și trăind pentru popor, nu era acea societate sănătoasă, veselă, fără etichetă, fără rafinare, fără prejudecăți, fără visuri zadarnice și dorințe deșuchiate — în mijlocul căreia ar fi putut și el trăi. Nu erau acei oameni, care ciopliti din întregul, să fie convinși că mărginita natură omenească nu trebuie să se nizuiască spre ținte cu neputință de atins.

Lui îi trebuia o tovarășe pentru viață, un suflet care să-l înțeleagă, vedea bine însă că nu-l va găsi. Pentru asta ar fi trebuit o ființă care, ca și el, să fi plecat din mijlocul aceleiași pătri, să fi străbătut același drum, pentru a ajunge în aceiași stare. Femei, femei sănătoase din popor îi trebuia acelei societăți, care se premenia mereu numai cu bărbați, pentru ca să dispară prejudițiile și slăbiciunea morală a pătriții suprapuse.

El nu-și avea lumea lui. Și în această lipsă i-se lămurii toată linia lui de purtare în viitor: va fi țaran; dar nu se va grăbi, cum se grăbise până aci, și dacă în orașul mare, complex n'ar fi putut să clintiască nimic din vechile deprinderi și prejudecăți, aci se va nizuia să ridice spre conducători pe acele firii simple, umilite și să le dea conștiința individualității lor.

Liniștit, întărit, cași cum ar fi expiat o greșală, Luni, o săptămână după Paști, scoase plugurile pe brazdă.

* * *

Pe locul bătrinei case a lui Boer Aldea se ridică o casă naltă, cu pridvor de minăstire, care-și ascunde albeața curată într'o pădure de pomi roditori. La vale, spre apă, se întinde o grădină în care șirurile de pomi alternează cu bolțile de vie. Lingă apă florării, și fel de fel de zarzavatură. În curte ghelăe o spuză de copii, iar pe drumurile din grădină se socotești, un om voinic, în puterea virstii, care se mai gîndește la acel Aldescu șimțitor și slab-de-înger din tinerete, fără de care n'ar putea fi Aldescu de azi. E cel mai bogat din tot cuprinsul, cel mai fericit alături de fata lui Popa Dumitru, care i-a mai adăogat încă treizeci de pogoane de pămînt, la care încă s'au adăogat cele patruzeci cumpărate. De douăzeci de ani țaranii care-l iubesc ca pe un frate, ca pe un

părinte, îl aleg mereu primar, îl întîmpină numai cu „Dumnezeu să te țină, dta ai fost norocul nostru“ și nu-i es din cuvînt pentru nimic în lume.

Iar satele de prin prejur se tot miră cum de au putut zidi Ciorchineștii așa școală, așa primărie; cum nu dau boli și lipituri nici odată peste ei și de unde au oamenii ăștia avere să trăiască așa de bine, să-și înalțe așa case și să-și facă grădini ca boerii.

Gheorghe Vifor.

TIMOTEIŪ CIPARIŪ.¹

Doamnelor și Domnilor,

Pe malul Tîrnavei e un orașel, pe cit de mic, pe atît de însemnat în istoria neamului nostru, Blajul, martor de zile mărețe, adăpostitor al multor rînduri de oameni luminați și cu virtute în inima lor. Celui ce călătorește pe-acolo, Blăjenii știu să arate multe locuri scumpe amintirii noastre. Între acestea e și o chiliuță în incintul mănăstirii Sftei Treimi, între ai cărei păreți, căptușiți cu cărți, aviețuit acel bărbat al cărui nume umple aproape un veac din trecutul Românilor transcarpatini. Ceii mai bătrîni dintre noi știu să istorisiască, că în camera aceasta lampa nu se stîngea nici odată înainte de faptul dimineții, — și din acest prisos de lumină s'au revărsat raze binecuvîntate asupra unui popor întreg.

Viața lui TimoteiŪ CipariŪ se poate schița în cîteva cuvinte. S'a născut într'un sat oarecar, numit Pânade, dintr'un neam de țarani, în care întilnim cîteva preoți, s'a luptat cu sărăcia ca băiat de școală, a învățat cu stăruință de fer și cu iubire nețarmurită de carte, a trăit fără să cunoască altă bogăție decît dorul de-a se lumina pe sine și pe alții, găsind totuși mijlocul de a pune atîta la o parte, ca să moară ca binefăcător al școlăi și bisericii sale. Această biografie o cunoaștem cu toții, căci ea e aceiași pentru toți bărbații mari din părțile noastre, — atîta doar, că viața lui CipariŪ e lipsită aproape de desăvirșire de evenimente aventuroase, despre el n'am auzit circulînd încă nici una dintre acele anecdote, cari fac interesante biografiile altora. Datele de importanță ale vieții sale sînt legate de apariția cărților ce le-a scris. Cele mai solide pietrii în temelia culturii noastre naționale au fost așezate de el, — atîta doar, că n'a ținut nici odată ca în aceste pietrii să i se sape numele. O jumătate de veac a stăruit la postul său în fruntea școlălor din Blaj, mai întii ca profesor, apoi ca director, învingînd piedecile uriașe ale unui început de învățămînt

¹ Conferință ținută la adunarea generală a „Asociațiunii“, Sibiu, 20 August, 1905.

românesc, luminind mințile și încălzind inimile la sute și mii de tineri cari priviau la el ca la un sfânt. În liniștea singurătății sale provinciale a trebuit să se săvârșască o muncă neobicinuit de înțetită, care, la rindul său, făcea ca zilele vieții sale să se scurgă fără zgomot, sămănând aidoma ierului azi și azi cu mine. Numai cînd neamul îi cerea concursul plin de înțelepciune, fie ca să conducă cu Simion Bărnuț și cu Aron Pumnul adunarea din Dumineca Tomii și cea din 3/15 Maiu, al cărei secretar a fost ales, sau să meargă ca deputat în comisia trimisă cu petiția Românilor la Viena, fie ca să țină acel neuitat cuvînt de inaugurare la deschiderea Asociațiunii său, cinci ani mai tîrziu, să ridice glasul său cald și cu minte în sinul societății ce avea să devină Academia Română, — numai atunci, la zile mari, trecea C. pragul casei sale. Încolo el nu era omul care să caute adunările și să se afișeze prin discursuri; dar cu toată retragerea sa de zgomotul lumii nu era păs al Românilor, pe care să nu-l fi știut, n'a fost cerință a timpului pe care să n'o fi priceput, și nu era suspin al neamului său, care să nu fi pătruns la urechile și în inima sa doritoare de bine. Bărbații din generația lui erau dintre acei uriași cari aveau putere din belșug pentru ca s'o poată răspîndi peste tot locul unde era nevoie să pună umărul. Noi azi abia putem pricepe, cum un savant de mărimea lui Cipariu a putut să se indeletniciască cu traducerea *codului manierelor elegante*¹. Ceea-ce azi ne pare aproape ridicul, atunci era o cerință pe care ochiul său pătrunzător a priceput-o. Dorul său de a da în tot chipul ajutor acelor tineri nedibaci, cari veniau dela sat să se pregătiască pentru viața mare de conducători de turme, i-a dictat să se zmulgă dela ocupațiile sale favorite de învățat, precum a mai făcut-o de atîtea ori cînd scria manuale de școală, cînd reedita cărți bisericești și cînd scotia „Învățătorul Poporului“, foaie românească pentru popor. Multe au fost faptele mari ale acestui bărbat, mari, pentru că veniau la timp, și să mă credeți că azi n'am fi strînși aici în atît de bună înțelegere și dragoste, dacă la 1861 nu s'ar fi îngemănat cu tactul și priceperea unui Șaguna înțelepciunea a celui al doilea conducător al Asociațiunii, a lui Timotei Cipariu.

Am ținut să luminez măcar în treacăt și acest profil din figura lui Cipariu, pentru că azi ne-am obicinuit să-l privim mai mult așa precum ni l-a descris Alexandru Odobescu în minunatul necrolog publicat în Epoca din 1887, unde C. e sămuit în mod atît de sugestiv acelor filozofi gîrboviți de muncă lor neîntreruptă, pe cari i-a nemurit Rembrandt în pinzele sale. Așa era în-

tr'adevăr Cipariu cînd l-a cunoscut Odobescu, un pusnic dis gustat de lume, un moșneg nins de cei optzeci și doi de ani ai vieții, izolat de tot ce se întimpla în afară de păreții camerei sale. Dar n'a fost totdeauna astfel, ci numai în cei din urmă zece ani ai vieții sale, cînd soarta l-a dăruit cu o bătrînețe lungă și amară din momentul cînd rostul său pe pămînt era îndeplinit de mult. Atunci C. era numai o umbră, nu mai era marele bărbat de odinioară, nici nu mai era *Părintele filologiei române*, despre care vrea să vorbesc în cele următoare.

Cea dintii mențiune la Români despre originea noastră romană o găsim la Cronicarii moldoveni. Acolo se spune mai întii că neamul nostru se trage dela Rimleni, dar acestui moment istoric nu i se da încă importanța cuvenită. Nici unul dintre Cronicari, nici chiar Miron Costin, n'au înțeles că în recunoașterea acestui fapt zace sămînța unei renașteri naționale. De aceea, în urmă, cînd letopisețile țării nu mai erau purtate de cei mai luminați dintre boeri, s'au uitat aproape cu desăvîrșire și scriselile despre trecutul Românilor. Abia pe la sfîrșitul veacului XVIII-lea și la începutul celui al XIX-lea a pornit din nou o direcție mare, fără continuitate directă, ci izvorită din alte împrejurări, care pătrunde iarăș în tainele celor ce s'au întimplat înainte. Din legătura unei părți a Românilor cu biserica catolică, a rezultat o gravitație spre apus și mai ales spre vecinica cetate, centrul catolicizmului. Tineri dintre cei mai talentați sint trimiși în școli catolice, la Viena și chiar la Roma, și aici li se arată, ca o revelație, originea noastră strălucitoare. Șincai, Clain, Molnar, Petru Maior și alți cîțiva grupați în jurul lor, istorici și filologi în același timp, propagă noua evanghelie cu însuflețirea și entuziasmul unor apostoli, turnînd mîngăiere în suflete cari nu știau să crează, sădînd sămînța conștiinței naționale, din care avea să încolțiască renașterea poporului românesc.

Din școala lor a eșit Timotei Cipariu, bărbatul în care avea să culmineze direcția numită latinistă, nu mai puțin entuziast decît marii săi dascăli, dar pregătit mai bine decît ei și înzestrat cu toate calitățile unui om de știință. El se ridică la înălțimi unde orice comparație cu contemporanii săi încetează, filologi-diletanți aceștia, — căci era un timp, nu prea depărtat, cînd fiecare Român cu carte se credea filolog, — și prin vederile lui largi și print' o muncă spornică și înțetită pune bază studiilor științifice la noi. De aceea numirea de „Părinte al filologiei române“ care i s'a dat, deși el însuș e elevul unor mari dascăli, desi el e numai cel ce duce la desăvîrșire mănoasa școală latinistă, inițiată de alții, e meritată și potrivită. În tot cazul însă e caracteristică, pentru titlul de glo-

¹ *Purtarea de bunăcvîință între oameni, în Foaia pentru minte, 1855 No 6.*

România.

Săliște (Dș. M. Cozma)

Valea Jiului

Chișinău (Banat)

Sebeșul săsesc

rie pe care îl cuprinde. Precum nu ne-am putea închipui un imperiū puternic german modern, fără să-i fi premers filologii cei mari, strînși în jurul fraților Grimm, cari au deșteptat simțul unității în toți cei ce au crezut odinioară în aceiași zei și au vorbit aceeași limbă, tot astfel nu ne-am fi avîntat nici noi Românii din întunerecul unor vremuri triste, dacă prin studiile filologice și istorice la noi nu s'ar fi săpat un izvor bogat de idealism și putere pentru viitor. De aceea, pe atunci cînd studiile filologice nu erau ca azi mai mult sau mai puțin depreciate, prin faptul că ele nu erau escluziv în mina specialiștilor, cînd ele pasionaū pe toți, recunoscîndu-se în ele importanța cea mare culturală ce o aveau, atunci cel mai lămurat bărbat al neamului său nu putea fi slăvit mai bine decît prin gloriosul titlu de *Părinte al filologiei române*.

Cea dintîi preocupare a lui C. a fost izgonirea alfabetului cirilic, cea mai eclatantă urmă a dominațiunii puternice slave asupra noastră. Luptînd cu răbdare împotriva prejudecăților și mai ales a piedecilor puse de stăpînire, izbuti în sfîrșit să editeze cea dintîi foaie românească tipărită în întregime cu litere latine, — căci dela o încercare analogă în Moldova se poate face abstracție. E vorba de *Organul* său, jurnal căruia în curînd revoluția din 1848-i-a pus capăt. Dar începutul era făcut și în curînd îi urmă „Gazeta” dela Brașov și jurnalele din țară.

Mină în mină cu expulzarea slovelor cirile, trebuia să urmeze normarea ortografiei care avea să înlocuiască pe cea veche. Lupta aceasta a fost mai anevoioasă și izbînda i-a fost mai scurtă, căci principiile de cari a fost condus C. nu puteau dura timp îndelungat. A fost firesc ca apropierea de limba latină să nu fie căutată numai în caracterile grafice, ci și în ortografie. Și într-o vreme cînd latinitatea noastră încă tot era discutată și trasă la îndoială, marele dascăl latinist nu putea decît să aleagă etimologismul ca normă ortografică. În loc să se scrie așa cum se pronunță, se scria așa cum pronunțau Românii, sau pe cît se putea de apropiat de pronunțarea lor. În curînd însă vremurile s'au schimbat, obîrșia noastră nu mai fu trasă la îndoială de nici un om înțelegător, scrisoarea nu mai avea decît să facă serviciu naționale, ci fu redusă la valoarea ei reală de mijloc de comunicare, așa încît azi principiul fonetic, singurul îndreptățit în ortografie, și-a recucerit drepturile sale. Nimeni însă nu va putea lua în nume de rău lui C., că la bătrînețe, cînd adversarii săi triumfaū, nu s'a putut lăsa de părerile sale din tinerete, în cari a trăit, a crezut și a nădăjduit.

Meritul de căpetenie a lui C. pentru filologia română stă în aceea, că el a fost cel dintîi

care a pus baza cercetării istorice a limbei, înțelegînd că pentru a face deducții retrospective asupra limbei, trebuie să cunoști trecutul ei. Precum rîul se face tot mai limpede cu cît ne apropiem mai mult de izvorul său, tot astfel cu cît vom cunoaște mai de aproape fazele prin care a trecut limba unui popor, cu atît vom ajunge mai sigur la leagănul ei și cunoscînd graiul strămoșilor noștri vom vedea, ca într'o oglindă, firea lor. Cu modestia care-l caracterizează ne spune C. cum a ajuns, cetînd cărți vechi bisericești, să recunoască în ele o comoră întregă de forme învechite, care prin frumsețea și prin apropierea lor de formele latine, l-au adus pe gîndul de a le culege și a le depune în operele sale nemuritoare, cari se numesc: *Principia de limbă*, *Gramatica limbei române*, *Analecte sau Crestomatia* și *Archivul pentru filologie și istorie*. Colecția sa e pînă azi cea mai bogată din cîte le avem și cercetătorul limbei vechi va afla încă mult timp în scrierile acestea date sigure și importante. Căci tot ce a scris C. se caracterizează printr'o precizie exemplară și printr'o cînstă neșovăitoare. În opoziție cu înaintașii și cei mai mulți dintre urmașii săi, niciodată nu găsim o falsificare de dragul unei teorii, ci deducțiunile sale sint întemeiate pe date exacte, iar spiritul său ager a știut să recunoască importanța celor mai ascunse forme vechi.

Astfel a pus C. temelie cercetărilor științifice în studiile filologice la Români, dînd prin lucrările sale pilda cea mai strălucită urmașilor săi.

Dar dacă în C. găsim întrunite aproape toate punctele de căpetenie cari însemnează un progres față de școala veche filologică, tot el a fost acela care mai întîi a lucrat în mod conștient spre stabilirea unei limbi literare, aceeași pentru toate ținuturile locuite de Români. Gîndul acesta mare, a cărui importanță e actuală azi mai mult decît orî și cînd, nu i-a fost dat însă să-l îndeplinească decît în mod indirect, căci căile alese de el n'au fost cele mai potrivite.

Lui C. îi plăcea să facă o comparație, asămănînd limba noastră cu o grădină minunată rămasă dela strămoșii noștri, purtători ai unei culturi faimoase. În grădina aceasta, destrunchiată de Italia cea mîndră și lăsată mai în urmă pradă sortii nemiloase, au năvălit pustiu-toarele horde de barbari, cari au încălcat straturile măiestre și au pustii opera unei stăruințe în bine de veacuri. Și printru flori nobile au crescut buruiene, sămînțe aduse de vijelie din poene selbatice au prins rădăcini în pămîntul mînos, cutropînd vegetația nobilă de mai nainte. Și veacuri de-a rîndul nu le-a băgat nimeni în samă creșterea, nu le-a stingherit nimeni în des-

voltarea lor și n'a cercat să salveze rămășițele de viață nobilă, rămase din vremurile bune. Acum însă timpul a sosit, ne-am luminat în sfârșit, că era să lăsăm prădăciunii ce aveam mai scump, deci trebuie începută acțiunea de regenerare, copacii selbatici trebuie dărmați, buruienile zmulse cu amindouă minile, salvat ce-î nobil, iar golul răsădit cu plante aduse din țara mamă, splendide ca cele de odinioară.

În senzul acesta a lucrat C., mai conștient și cu mai multă înțelepciune, cu mai mult talent și știință decât predecesorii săi, cu mai mult gust și moderație decât urmașii săi, cari au compromis acțiunea întreagă. Cei ce cunosc dezvoltarea limbei noastre literare știu cât de puternică e trama dată de C. în țesătura ei. Știm însă cu toții și altceva, anume că principiile lui n'au străbătut decât în parte, că munca lui n'a fost încununată de izbândă și n'a fost, în mare parte, decât prilejul curentului reacționar, care a pus adevărata temelie limbei noastre literare.

Cauzele sînt multiple; pricina de căpetenie zace însă în greșala principiară a acestei școli.

Să rămînem la comparația de mai înainte, pentru ca, printr'o imagine, să vedem lucrurile mai limpede.

Ceea-ce veacuri de evoluție naturală au pregătit, nu se poate reface cu două mîni slabe omenești. În locul grădiniî întretinute de paturi simetrice cu pomi roditori și zmălțuite cu flori nobile, a crescut o dumbravă selbatică cu copaci vinjoși, cu poene presărate de flori de cîmp, unde răsura crește în locul rozet, unde din vegetația din alte vremi a rămas numai cea-ce era trainic și mai tare decât scurgerea timpului. Dar cel ce spune că o grădină trebuie să fie mai frumoasă decât o dumbravă, urmează un gust particular și discutabil, — iar cel ce vrea să schimbe dumbrava în grădină, cu sapa și săcurea necruțătoare în mînă, face un păcat. Ce va mai rămînea din frumseța ei, dacă tai *poteca ce cotește prin crîng*, dacă scoți *izvorul din stîncă*, ca să-l înlocuești printr'o *sorgînte* sau o *sursă* artificială, dacă alungi *doina* plină de *jale a ciobanului* nostru? Atunci ai scos factorii cari sînt mai deaproape legați de viața noastră, cari au produs cele mai frumoase momente în inima poezilor noștri și au emoționat cele mai subtile coarde ale sufletului românesc. Iar în locul lor ce-ai adus? Flori străine, cu forme și culori neobicinuite, nerodnice în pămîntul nostru oțelit de vremuri, sau ai cercat să reînviî trunchiurile uscate, cărora vremea le-a stors sucul și puterea de-a mai inverzi și de-a mai aduce roade.

Limba literară nu se poate modela de savanți între cei patru pereți ai unei camere singurate, după principii dictate de logică pură

și poate influențat de opera unui Kazinczi, pe mîna căruia încăpuse cu ani înainte limba maghiară spre a o „reînoi“ (nyelvújítás) într'un mod atît de artificial. Limba literară, dimpotrivă, se încheagă încet, de generații întregi de scriitori, de puținii aleși ai unui neam, cu un simț puternic pentru frumos și cu un bun gust care nu dă greș. Din opera lor picură, încetul cu încetul, limba literară, simțul lor poetic e criteriul care admite încetățenirea de cuvinte nouă, care lasă sau nu intrare espresiilor dialectale, care stirpește vorbe fără espresie și dă altora o trănicio și vitalitate neobicinuită.

C. n'a fost poet. Deci i-a lipsit calitatea de căpetenie pentru ca să poată deveni un reformator al limbei românești. Spre fericirea noastră am avut însă și poeți, cari s'au simțit bine în umbra dumbravei minunate și cel mai mare dintre ei, M. Eminescu, scria la 1877 astfel împotriva școalei Cipariene¹⁾:

„... nația românească, a vorbit și scris bine și 'ntr'un fel înainte chiar de a fi sămîntă de filologi pe plaiurile Daciei lui Traian. Ramură mutată în pămînt departe de trupina părintească, limba românească s'a nutrit în mediul ei nou, prefăcînd nutrimentul în organe speciale ale sale, și rămîind limbă romanică, precum un Englez rămîne Englez, chiar dacă s'ar nutri din copilărie numai cu grîu cumpărat din valea Dunării.“

Cunoaștem cu toții frumoasa baladă a lui C. Negruzzi despre Aprodul Purece. Despre el se spune că într'o luptă, cînd armata dușmanilor a doborit calul sub Ștefan cel mare și sfînt, el s'a plecat sub piciorul stăpinului său pentru-ca acesta să poată încăleca a doua oară și să-și aducă arcașii la izbîndă. Un fel de Aprodul Purece a fost și C., ale cărui principii au trebuit călcate în picioare pentruca azi să avem o limbă literară mai frumoasă decât ori-care alta pe lume, căci fără de școala sa latinizatoare nu s'ar fi născut o reacțiune atît de puternică și conștientă condusă de dl T. Maiorescu și de marii poeți strîni în jurul său: Alexandri, Eminescu, Creangă ș. a.

Deși în alegerea mijloacelor C. n'a fost norocos, idealul său de a crea o limbă literară vorbită în toate părțile românești, a rămas pînă azi o țintă spre care trebuie să năzuim. Mai ales noi, cei de dincoace de munți. Căci noi am rămas în mare parte credincioși unei școale, care și-a trăit traiul, dar nu din lăudabila strădanie de a păstra o tradiție cu scumpătate, ci din cauze mai puțin lăudabile: din lipsă de talent și din comoditate. Ceea-ce în România s'a recunoscut de mult, la noi, în mare parte, încă nu s'a încetățenit. Noi persistăm în gre-

¹⁾ M. Eminescu: Scrieri politice și literare I. ed. I. Scurtu, București 1905, pag. 311.

șelile cari, se pot ierta celui ce le-a făcut, nu însă celor ce le imită. Pe vremea aceea soarele culturii românești răsăria în Ardeal, azi, și de mult chiar, el răsare la București. Aceasta ar trebui să o știm cu toții și să ne îndreptăm fețele spre soare-răsare, ca unii cari căutam lumina și fugim de întunec. Și să mă credeți că desbrăcându-ne de așa numitele ardelanisme, căutând în limba poporului și în scrierile poezilor noștri cuvintele, în loc să le luăm d'adreptul dela alții, fie aceștia chiar și Latini, căutând să ne scuturăm de acel balast de presiile gândite ungurește și simțite nemțește, din pricina cărora vorbim și scriem o limbă alta decît a strămoșilor noștri și a fraților de dincolo, — vom lucra spre idealul la care a țintit C. Căci nici el nu voia, în definitiv, alta decît ca Românii de pretutinden să vorbiască aceeași limbă, care să fie cea mai frumoasă.

* * *

Doamnelor și Domnilor! Numai acel individ e capabil a însemna ceva în viață și numai acelui neam poți să-î procești un viitor, care știe preții faptele mari ale strămoșilor săi. Pe cit e de adevărat că cele ce vor veni își au obirșia în cele ce-au fost, pe atît de necontestabil este că din vrednicia părinților se naște puterea copiilor. Cuvintele poetului

Ne-aducem aminte, strămoși!

nu conțin numai un omagiū de recunoștință,

prin ele nu voim să exprimăm numai că ștem mindrii știindu-ne sînge din singele lor și că știm să apreciem bunurile ce ni le-au cîștigat cu atita trudă, — ci ele cuprind mai mult. Rostindu-le am depus un jurămint umbrei lor, că voim să fim vrednici ca ei. Și pe cine am putea să ni-l alegem de ideal, decît pe acest bărbat care viața sa întreagă a muncit cea mai dezinteresată muncă pentru binele semenilor săi; pe acest idealist de o inteligență sconteitoare, care n'a dorit alta decît să facă un bine neamului său. Și iarăș mă întreb, care loc e mai potrivit, decît Asociațiunea, pe care el a ridicat-o prin renumele său rostit cu stimă și în străinătate, de a-î aduce omagiile de recunoștință acum cînd s'au împlinit 100 de ani dela nașterea lui. De el, de marele T. C. ne aducem atît de bine aminte, încît cele din urmă ale noastre cuvinte sînt acelea cu cari a deschis el cea dintîi adunare a Asociațiunii:

„Chiar și această zi solemnă ce ne-a adunat din toate părțile patriei e un testimoniu al vieții românești și o protestațiune mai solemnă decît și jurămintul, că națiunea română nu vrea și nu va suferi nici odată ca să apună din seria națiunilor ca romană, că nu vrea și nu va suferi nici odată acea batjocură, ca să se lapede de al său nume și de-a sa limbă...“ 1)

1) Cuvînt la inaugurarea Asociațiunei, Blaj 1867, pag. 7.

Dr. Sextil Pușcariu.

FOI RĂZLEȚE.

Șt. O. Iosif, *Din zile mari*. — Poem istoric — Minerva, București, 1905.

Ca un prinos de pietate cucernică — ce se aduce în tăcere, departe de zgomotul deșert al mulțimii — ni-a venit zilele trecute poemul poetului nostru Șt. O. Iosif. E cîntarea senină a acelor clipe „din zile mari“, cînd pe „cîmpia dreptății“ mitropolitul Teoctist a așezat coroana pe fruntea curată a celui mai mare voevod al nostru.

În acest șir de cîntece cari spun povestea voevodului Ștefan-cel-Mare — e toată sănătatea și vigoarea și duioșia curată a vremilor mari, a vremilor „patriarhale“ ce-au încătușat totdeauna struna poetului Iosif. Nu liniștea povestașului ce istorisește din zile uitate — cari astăzi nu-î mai răscolesc inima, — nici strălucirea grea a cîntărețului de epopeie, ci cîntarea unui suflet delicat ne infiripă în rîndurile acestei cărți, clipe din dănuirea binecuvîntată a celei mai luminoase epoci din istoria neamului nostru. În genul ușor și mlădios al romanțelor lui Cid, ni-se înfățișează toată înțelepciunea și demnitatea vechilor domnii, toată frămîntarea luptelor ce-au statornicit temelul cutremuratului scaun domnesc în acele zile de mîrire, și lumina curată a aceluși suflet închinător Cerului. E în această carte căldura și sfințenia ce-au trezit în amintirea „poporului năcăjit de mai firzii numele de „mare și sfînt“.

Noi recomandăm această operă a cîntărețului nostru tuturor acelora, cari simt bucuriile și durerile neamului lor, cari nu ascultă sfaturile otrăvite ale citorva condeie fără mult rost, ce ne îndreaptă spre lumea unor gîndiri străine și de firea și de trecutul nostru. Numai astfel de opere pot fi prilejul de curată învățătură și preminere a sufletelor lumii dela noi, primejdii de atitea influențe străine; din șirele acestora se clădește temelul educației de care noi avem trebuință.

Drept specimen reproducem:

CÎNTECUL DESPRE PEA-STRĂLUCITA IZBÎNDĂ DELA PODUL-ÎNALT.

„Ștefan-Voevod,
Slăvit de norod,
S'a sculat în zori,
Pe la cîntători,

Și s'a minecat
Măre, și-a plecat
Cu'n pilc de curtenii,
Falnici Moldoveni,

Și s'a dus, s'a dus
Prin țara-de-sus,
Și-a ajuns voios
În Țara-de-jos.

Iar dac'a ajuns,
I-a venit răspuns
Că dușmanii Țării,
Cît nisipul mării,
Năvălesc grămadă,
Pustiesc și pradă...

Ștefan-Voevod,
Slăvit de norod,
Nu s'a 'nspăimintat
De cite-a aflat,
Cî din bucium sună
Și gloate-și adună,
Iar în Cel-de-Sus
Nădejdea și-a pus,
Unde e nădejde
La ceas de primejde.

Domnul s'a 'ndurat
Și l-a bucurat,
Și-a trimis o ceață
Către dimineață...

Ștefan cînd văzu
Ceață ce căzu,
Repede-a 'nțeleș,
Repede-a ales
Pe cițiva viteji,
S'aștepte prilej
În crîng nepătruns,
De ceață ascuns,
Dincolo de vad
Mai sus de Birlad;
Cînd o da el semn,
Să-și facă indemn,
Să strige, să urle
Din timpînî și surle,
Tobele să bată
În goană turbată,
Ca să zăpăciască
Tabăra turcească,
Să creadă că 'n coaste
Vine mare oaste. —

Iar Domnul viteaz
Cel de-apururi treaz,
Pin' o prinde știre
Turceasca oștire,
Grabnic s'o loviască
Și s'o dovediască...

Și așa a fost
Gîndul lui cu rost:
Timpinele-au prins
Să țipe 'nadins,
Tobele să bată
În goană turbată,
Buciume și surle
Să strige, să urle.

Turcii călăreți
Alergînd orbeți,
Cum au auzit
S'au și repezit,
Dar de după pod

Ștefan-Voevod
Pe neașteptate
Li-a sărit în spate!

Turcii dau de crîng,
Șirele se frîng,
Repede se 'ntoarnă,
Căii se răstoarnă,
Și mereu se 'ndeasă,
Prin negura deasă,
Prin smircuri și sloată
Se ucid în gloată,
Pe pod se răpăd,
Loviți de prăpăd,
Se izbesc în dos
De malul ripos:

Podu-î frînt în două,
Săgețile-î plouă,
Coase și topoare
Cad fulgerătoare!

Și lovit de-o rază,
Ce i-e dat să vază
Pașa Soliman?
Vede pe Ștefan,
Cum venia, curat
Ca un leu turbat,
Cu coama în vînt,
Dus de Duhul Sfînt,
Cu oștenii săi —
Ceața lui de lei!

Spulberă și taie
Paloșu-î-văpae,
Unde trece El —
Groză-î și măcel!

Nebuniți de spaimă,
„Alah!“ Turcii 'ngaimă,
Și se sting și pier
Cu ochii la cer;
Alții fug să scape,
Fug peste hîrtoape,
Fug, se duc orbeți
Vinați de săgeți!

Ștefan cu ai săi
Zboară după ei,
Și mi-î căsăpește
Și mi-î risipește
Și din goană mină
Liota păgină,
Și pulberă toată
Păgieasca gloată!

Ștefan-Voevod,
Slăvit de norod,
După ce-a sfinșit,
Treî zile-a postit
Cu pine și apă,
Lumea să-l priceapă,
Mulțumind supus
Tatălului de sus.

Și cu toată slava
S'a 'ntors la Suceava,
Ca un mindru craiu
Cu mare alaiu,
Și cu multe steaguri,
Rupte din șireaguri,
Și cu prăzi bogate
Dela Turci luate.

Iară Doamnei-Sale
Ce-î ieșise 'n cale,
I-a adus o salbă
Din Cetatea-Albă,
Însă la cocon
I-a adus plocon
Sabie turcească,
Să mi-o minuiască,
Și-un arc, să-l deprîndă
De mic să-l întîndă...

Iar la 'mpărății
A trimis solii,
Tuturor să spună
Multă voie bună,

Pre-cum-c'a purces,
De Domnul ales,
Și s'a bizuit
De a biruit
Din sus de Birlad
Și-a trimis în iad,
Pe cel-lalt tărîm:
O sută de mi
De Turci-Osmanlii...

Iar Popa din Rim
Pe loc ce-a aflat,
Poruncă a dat:
Călugări și clerici
Să cînte 'n biserică
Rugăciuni spre slava
Celui-ce 'n Suceava
E scutul dreptății
Și-al Creștinătății,
Căruî azi mă 'nchin
Ca un bun creștin:

Domnul să-l trăiască
Și să-l miluiască,
S'apere moșia
De toată urgia,
Mindru să 'nfloriască
Vița Bogdănească!..."

CÎND A FOST SĂ MOARĂ ȘTEFAN

I.

Cînd a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în Țară:
Cîte brațe 'n desnădejde
Către cer nu se 'nălțară?

Cîte jertfe la altare,
Cîtă smîrnă și tîmie,

Pentru ca viteazul Ștefan
Viu și teafăr să rămîie!

8e părea că nici pămîntul
Nu se 'ndură să-l primiască
Pe acel ce-a fost prea vrednic
Peste tot să-l stăpîniască.

Și de groază și durere
S'a cutremurat pămîntul,
Ca în ziua răstîgnirii
Celui ce-a vestit cuvîntul...

II.

Cînd a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în Țară —
Cine ar putea să spună
Cîte inimi sîngerară?

Iarnă grea ca niciodată
Și o foamete cumplită
S'abătură 'n anul acela
Peste țara lui iubită.

Însă nici pe patul morții
Nu putea s'o dea uitării
Cela-ce pe drept fusese
Poreclit: Părinte-al Țării...

Lîngă patul său chemîndu-i,
Mîngăe pe toți sărmanii,
Plîng și îi sărută mina
Văduvele și orfanii,

Plîng și-l binecuvîntează
Și se 'ntorc pe la căminuri, —
Iar boierii zi și noapte
Stau la patul său de chinuri...

III.

Cînd a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în Țară:
Lîngă patul său de chinuri
Toți boierii s'adunară.

În ceardac cerînd să-l ducă,
A luat în mîni ochiana,
Să mai cate înc'odată
La Moldova lui — sărmana!

Și de ce-a văzut într'însa
L-a cuprins întîiul fiorul —
În ochiana fermecată
El cetise viitorul!

Veacuri negre de urgie,
Și de lupte și de jale
S'arătără, într'o clipă
Fulgerînd, privirii sale...

IV.

Vis e însă, ori aeve?
Dinspre Olt, urcînd, zărește
Un vultur măreț ce 'ntinde
Aripele, — și-adumbrește

Toată Țara Muntească
Și Moldova și Ardealul...
Vai! dar noapte și mai oarbă
Își aruncă 'n urmă-i valul!

Dintr'odată, făr' de veste,
Fața iar i se 'nșenină:
Pîcla grea deschide iarăși
Gene-albastre de lumină.

Pe cîmpia dunăreană
Vede oști române 'n zare:
Mindru prinț din țări străine
Merge 'n fruntea lor călare...

* Cîntece de biruînță
Cresc și umplu tot văzduhul, —
...Și zîmbînd, cu pacea 'n suflet,
Ștefan-Vodă-și dete duhul!..

V.

Dar cu dangăt plin de jale
Mii de clopote dau veste:
„Ștefan-Vodă al Moldovei,
Ștefan-Vodă nu mai este!”

Tristă-i Mănăstirea Putnei,
Porțile-i deschise-așteaptă
Strălucit convoiul ce vine
Și spre ele 'n cet se 'ndreaptă,

Este Ștefan. Azi străbate
Cel din urmă drum prin Țară,
Dar pe unde trece-acuma
În măreața zi de vară,

Plînge dealul, plînge valea,
Plîng pădurile bătrîne
Și norodu 'n hohot plînge:
„Cu! ne lași pe noi, stăpine“.

EPILOG.

Patru veacuri de durere
Aū trecut, — și 'n noapte-adîncă
Doarme Ștefan, dar și astăzi
Neamu 'ntreg îl plînge încă.

Și-l vor plînge codrii vecinic
Fremătînd duios din ramuri,
Cît vom fi 'n cuprinsul nostru
Tot iloți ai altor neamuri!

Jalnic apele l-or plînge;
Și zădarnic, multă vreme
Din adînc de văi pierdute
Triste buciume-or să-l cheme...

Însă cînd suna-va ceasul
De dreptate pentru Țară,
Din mormîntu-i va străbate
Virful sabiei de pară...

Și va fi războiul-mare
Între neamurile toate;
Caii în potop de sînge
Pin' la coame or să 'noate...

Peste noi atuncî pluti-va
Duhul lui Ștefan-cel-Mare —
Și vom rumpe orice lanțuri,
Vom sfărma orice hotare!

CRONICĂ.

Redacțional. Începînd cu numărul viitor, numărul 17 dela 1 Septembrie, „Luceafărul“ iarăși va apărea regulat, de două ori pe lună. — Terminul pentru răspunsurile la „Premiul Luceafărul“—uî expiră în curînd. Rugăm, prin urmare, pe toți cititorii cari nu și-au dat încă votul, să binevoiască a grăbi cu răspunsurile lor.

ALBUM DE CUSĂTURI ȘI ȚESĂTURI ROMĂNEȘTI. Din cetatea ardelenească, care în timpul din urmă a atras luarea aminte a întregii lumi românești prin mindra expozițiune națională sălășluită între zidurile ei, ne vine un mărgăritar de artă. D-șoara Minerva Cozma n'a cruțat nici ostenală nici jertfă pentru a aduna, într'un album, o bogăție de cusături și țesături ale țărâncii noastre, mină măiastră neîntrecută. Acest album e un pas

insemnat în străduința noastră de a aduna tot ce găsim mai de preț în straturile de jos ale popoului, unde e izvorul cel mai bogat pentru îmbogățirea zestre noastre culturale. În numărul acesta reproducem coperta și porturile țărânești din albumul d-șoarei Cozma, pentruca publicul să-și poată face o idee despre frumusețile lui.

Cele 20 de cartoane bogate, cari împodobesc acest Album, ne vorbesc într-o limbă plină de înțeles. Alegerea și aranjarea cumpănită a cusăturilor și țesăturilor ne dovedesc gustul artistic desăvârșit al femeii culte și simțul practic al româncei harnice. Și tocmă în împrejurarea aceasta din urmă zace deosebirea — o deosebire-progres — între „Ornamentica română“, opera unui bărbat, și „Albumul de cusături și țesături“, opera unei femei. „Albumul“ e o frumoasă colecțiune de cusături și țesături, dar e, în aceeași vreme, și o colecțiune practică de modele, un dar neprețuit pentru toate românele cari țin la vechile și etern-frumoasele noastre podoabe.

Dacă am avea astfel de albume din toate ținuturile — pe cari le-ar eda respectivele despărțăminte ale Asociațiunii — am putea să alcătuim cu timpul un grandios album, o „Ornamentica Română din Ungaria“, care ar fi un titlu de cinste și de mândrie pentru noi toți.

Prețul acestui „Album“ e 16 coroane, pentru România 20 lei. Se poate comanda la biroul „Asociațiunii“ în Sibiiu.

„MARCA CULTURALĂ A ASOCIAȚIUNII“. Din incidentul serbărilor din Sibiiu, „Libertatea“ dela Orăștie face o propunere, care, sintem convinși, va întâmpina aprobarea tuturor. E vorba anume, să se ia hotărârea de-a se introduce o „marcă culturală“, cu prețul de 2 fil., care să se lipiască pe biletele de intrare la petreceri și să fie astfel o contribuție ușoară pentru despărțămintele Asociațiunii. Sumele intrate ar fi săse întrebuințeze pentru cumpărarea de cărți folositoare, cari să se împartă, gratuit, între popor. Intruparea acestei idei fericite, sperăm, se va face încă la această adunare generală, putându-se astfel pune în practică deja la petrecerile din vara aceasta.

O ȘTIRE ÎMBUCURĂTOARE ne aduc foile din Regat. Ministrul cultelor și instrucțiunii publice din România a cumpărat din Sibiiu pentru suma de 4000 mii lei, albume și modele de broderii, ce vor fi distribuite școlilor profesionale de fete din Tară.

PRESA ROMÂNĂ ȘI CITITORII SĂI. Nu vorbim „pro domo“ ci în interesul întregii prese române. Obicinuiți cum sintem și noi românii, să petrecem o oră două la cafenea, îmbogățind cu banul nostru proprietarii, străini aproape cu toții, am putea să cerem și noi, în schimb, ca pe lângă sutele de foi străine, cafegii să mai aboneze și cele câteva foi române ce le avem. Am dori însă ca pasul acesta să nu serviască ulterior de pretext pentru indiferentismul, destul de latent, față de presa noastră. „Că doară o am la cafenea“.

ȘTIRI MĂRUNTE. Pictorul român dl Ștefan Popescu, membru al societății „Tinerimea artistică“,

a obținut la expoziția internațională de arte din München medalia de aur cl. II. — În revista germană „Deutsche Rundschau“ din Berlin, numărul pe August, a apărut în traducere „Cozma Răcoare“, una dintre cele mai bune nuvele datorite d-lui M. Sadoveanu. Traducerea e însoțită de o scurtă biografie a autorului. — Dl Aurel Candrea, însărcinat de ministerul cultelor și instrucțiunii publice din România, să scrie un studiu amănunțit asupra dialectului bănățenesc, petrece vara asta la Băile Erculane, de unde face excursiuni de studii în ținuturile din jur. Vara trecută studiasse ținuturile din jurul Lugojului și al Făgetului. — Dl K. Sandfeld Iensen, docent privat de limbile romanice la universitatea din Copenhaga, citeva săptămâni a petrecut în România, cu scop de a studia limba și datinele popoului român. Simpaticul danez, la 11 August a fost primit în audiență, la Sinaia, de M. Sa Regele Carol, care a binevoit să-l rețină la dejun. Din Sinaia a plecat la Constanța, însoțit de dl profesor Dr. I. Scurtu. În drumul spre casă, s'a oprit și la Sibiiu, unde a asistat la serbările „Asociațiunii“.

EXPOZIȚIA PICTORULUI LUNCAN. În sala de lectură a hotelului Caraiman din Sinaia, un tânăr pictor român I. Luncan, a expus 50 de aquarele și 20 de pinze de ulei. În aquarelele aceste se închiagă lămurit toată psihologia artistului: o adorațiune nesfârșită cătră natura, natură selbatică, pustie și mută... un sentiment de melancolie, ceva din tinguirea doinei, din glasul clopotului risipit pe lunca satului în amurg. Aquarelele lui Luncan sint aproape toate melancolice. Remarcăm în rindul întâi „Car cu fin“, — o cimpie netedă, peste care s'a lăsat umbra dulce a amurgului; un car cu fin în liniștea întinderii și un nor frumos, rupt în fășii subțiri, orizontale, fine, cătră apus. În geana de lumină slabă a amurgului e toată melancolia și desăvârșirea tabloului.

Dintre cele 20 de pinze de ulei remarcăm tabloul „Arderea celor nouă sate din Ardeal“, un episod istoric din timpul lui Mihai-Viteazul.

Expoziția dela Sinaia ne vorbește de un nume nou, de un talent serios și puternic, chieamat să îmbogățească arta română cu roadele inspirației sale senine.

G. M.

DĂRI DE SAMĂ ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

Lucian Bolcaș: Războiul ruso-japonez. Partea I, pină la căderea Port-Arthurului. — Budapesta, Ed. „Poporul Român“, 118 pp. 8° mic. Prețul 50 fil. — Un semn al interesului, cu care sint urmărite evenimentele din apusul depărtat, e faptul că, în interval de vreme destul de scurt, cartea de față e deja a treia lucrare cu obiect ruso-japonez. Sintem însă de părerea, că poporului s'ar putea da lectură și mai interesantă și, în tot cazul, și mai folositoare, decît e descrierea unui război ce se petrece într-o țară prea îndepărtată, prea necunoscută,

decit să ne poată îndemna să citim mai mult, decit publică foile noastre. Cartea de altminteri e scrisă curgător și împodobită cu numeroase ilustrațiuni.

„Făt-Frumos“, revista literară din Birlad, cu numărul său din urmă (23—24) încheie primul an de muncă și luptă. Numărul 1, anul II, va apărea la 1 Septemvrie. — „La Renaissance Latine“, revista lunară ce apărea în limba franceză la Paris, sub direcțiunea d-lui Constantin *Brancoveanu*, nu mai apare. După un trecut frumos de 4 ani a fost nevoită să încete cu apariția ei independentă, contopindu-se cu revista „La Revue“.

POȘTA REDACȚIEI.

C. M. Traducerile din Schiller și Goethe — slabe, cași versurile altora *Dela munte, Necredința și Apusul soarelui*.

C. Ion V. A. L. Iată cel mai „mic răspuns și în formă și în fond“: *Rele*.

Radu M. Din versurile dtale publicăm strofele:

La izvor.

De ești vreodată gînditor,
Să nu stai, dragă, la izvor,
C'al apel curs murmurător
Te farmecă și mori.

Așa-mi vorbi de printr florii
Un glas, și mă lua florii,
D'am tresărit de douăori...

Ce crezi, de cîteori am tresărit noi, cetind mai departe:

Aceasta nu m'a conturbat,
N'am încetat de meditat,
Căci murmurul m'a inspirat
Și versul „Pit-pa-lac“.

Ascultă-mă, dragă: Te plac,
Decl du-te dela al meu tic-tac
Căci moarte celora ce-mi plac
Nu potesc niciodat...

L'aceste-am scos adinc oftat
Eram formal ipnotizat...

... iar noi am incremenit...

G. V. Scrisoarea dtale a sosit prea tîrziu. Rămîli dară pe lingă pseudonim.

T. B. „Poveștile Pietrosului“ o să apară în unul din numerele următoare.

S. D. Trebuie să ai nițică răbdare. Di T. e la Sibiu, i-am trimis scrisoarea.

Dionis. Comunică-ne numele adevărat. Cu pseudonimi nu corespundăm.

Aviz.

Abonații noștri sînt rugați să binevoiască a grăbi cu achitarea abonamentului pe jumătatea a doua a anului.

Abonamente se primesc cu prețurile de 6 cor. pe 6 luni, ediția simplă.

10 cor. pe 6 luni, ediția de lux.

România:

8 cor. pe 6 luni, ediția simplă,

12 cor. 50 pe 6 luni ediția de lux.

APARE:

La 1 și 15 a fiecărui luni, stil v.
Prețul acestui număr 1 coroană,
Pentru România 1 leu 25 bani.

ABONAMENTUL:

Ediția de lux: —	20 cor. la an
Pentru străinătate: 25	„ „
Ediția simplă: —	12 „ „
Pe jumătate de an 6	„ —
Pentru străinătate: 16	„ la an

Redacția și Administrația:
IV., Strada Zöldfa, Nr. 7.

Red.-resp.: MIHAI STAN.

Pentru studenți.

În apropierea Universității, e de închiriat o odaie mobilată frumos, la o familie românească. A se adresa la administrație.

ARDELEANA

Institut de credit și economii, Societate pe acții. Sediul Orăștie, casele proprii. Fondată la 1885. — Capital social: 500,000 cor. — Fonduri: 400 de mii coroane. — Starea depunerilor: peste 2,400,000 cor. — Primește: **Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 4%**
— Darea de venit după interese o solvește institutul separat. — Depuneri și ridicări făcute prin poștă se efectuează cu întoarcerea poștei.